

Štrasburg 17. december 2018

Stanovisko č. 932/2018

CDL-AD(2018)030

Org. anglicky

EURÓPSKA KOMISIA PRE DEMOKRACIU PROSTREDNÍCTVOM PRÁVA
(BENÁTSKA KOMISIA)

SPRÁVA

O ODLIŠNÝCH STANOVISKÁCH ÚSTAVNÝCH SÚDOV

prijatá Benátskou komisiou na jej 117. plenárnom zasadnutí
(Benátky, 14. - 15. december 2018)

na základe poznámok

Christopha Grabenwartera (člen, Rakúsko)

Moniky Hermanns (zastupujúci člen, Nemecko)

Kateřiny Šimáčkovej (zastupujúci člen, Česká republika)

KÚS-Spr 1145/2019

Obsah

I. Úvod.....	4
II. Všeobecné poznámky a rozsah správy	4
III. Analýza.....	6
A. Pozitíva a negatíva odlišných stanovísk	6
1. Ochrana autority súdu a kvality rozhodnutí	6
3. Zachovanie nezávislosti sudcov	9
4. Vývoj práva a právnej kultúry.....	10
4. Zhrnutie	12
B. Pravidlá upravujúce odlišné stanoviská.....	12
1. Úroveň právnej úpravy.....	12
2. Odlišnosti súvisiace s typom konania	13
3. Lehoty.....	13
4. Znenie, obsah a štýl.....	14
5. Či väčšine je alebo nie je umožnené reagovať	15
6. Vyhlásenie; anonymita a či sa má zverejniť výsledok hlasovania	16
7. Zverejniť alebo nezverejniť výsledok hlasovania	17
IV. Zhrnutie	18
V. Príloha – úprava týkajúca sa odlišných stanovísk	19
A. Štáty s relevantnými ustanoveniami k odlišným stanoviskám	19
1. Albánsko.....	19
2. Arménsko	19
3. Azerbajdžan.....	20
4. Bosna a Hercegovina.....	20
5. Brazília	20
6. Bulharsko	20
7. Chile	21
8. Chorvátsko	21
9. Cyprus	22
10. Česká republika	22
11. Dánsko.....	22
12. Estónsko	23
13. Fínsko	23
14. Gruzínsko	23

15. Nemecko.....	24
16. Grécko	24
17. Maďarsko	25
18. Island	25
19. Írsko.....	25
20. Kazachstan	26
21. Kosovo	26
22. Kórejská republika	26
23. Kirgizsko	26
24. Lotyšsko	26
25. Litva	27
26. Mexiko	27
27. Moldavsko	27
28. Monako.....	28
29. Čierna Hora	28
30. Nórsko	28
31. Peru.....	29
32. Poľsko.....	29
33. Portugalsko.....	29
34. Rumunsko.....	30
35. Ruská federácia	30
36. Srbsko.....	30
37. Slovenská republiky	31
38. Slovinsko	31
39. Španielsko	32
40. Švédsko	32
41. Macedónsko	32
42. Turecko.....	33
43. Ukrajina.....	33
44. Veľká Británia	33
B. Európsky súd pre ľudské práva	33

I. Úvod

1. Na 115. plenárnom zasadnutí v júni 2018 Benátska komisia schválila iniciatívu svojej Vedeckej rady pripraviť správu o odlišných stanoviskách ústavných súdov.
2. V súvislosti s touto správou Benátska komisia vyzvala, aby pán Christoph Grabenwarter, pani Monika Hermannsová a pani Kateřina Šimáčková vystupovali ako spravodajcovia.
3. Táto správa bola vypracovaná na základe príspevkov spravodajcov.
4. Táto správa bola preskúmaná Podkomisiou pre ústavnú spravodlivosť 13. decembra 2018 a prijatá Benátskou komisiou na jej 117. plenárnom zasadnutí (14. – 15. decembra 2018 v Benátkach).

II. Všeobecné poznámky a rozsah správy

5. Medzi ústavnými súdmi existuje rastúci trend umožňujúci odlišné stanoviská, hoci ich implementácia sa v jednotlivých štátoch líši. Odlišné stanoviská môžu mať formu nesúhlasu, ale aj súhlasných názorov, t. j. vyjadrenie nesúhlasu iba s odôvodnením konečného rozhodnutia. Dokonca ani v kontinentálnych systémoch občianskeho práva sa už odlišné stanoviská nepovažujú za výnimku z pravidla tajného hlasovania.¹
6. Spomedzi členských štátov Rady Európy 36 štátov explicitne upravuje odlišné stanoviská (vrátane najvyšších súdov v štátoch bez ústavného súdu) a 11 ich nedovoľuje alebo neupravuje.
7. Spomedzi členských štátov Rady Európy vo väčšine štátov Európskej únie (ďalej aj „EÚ“) (viac ako 20 štátov) majú sudcovia ústavných súdov práva na vypracovanie odlišných stanovísk, ak nesúhlasia s rozhodnutím súdu (to zahŕňa aj krajiny, v ktorých sudcovia najvyššieho súdu – do istej miery – majú podobnú funkciu ako sudcovia ústavného súdu). Niektoré štáty EÚ zakazujú odlišné stanoviská alebo nemajú žiadnu právnu úpravu a odmietajú ich (Rakúsko, Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Írsko, Luxemburg a Malta).²
8. Pokiaľ ide o Európsky súd pre ľudské práva, jeho rozhodnutia a Dohovor o ľudských právach a základných slobodách výslovne upravuje odlišné stanoviská (pozri nižšie). Tieto stanoviská navyše hrajú dôležitú úlohu v rámci judikatúry súdu.
9. Situácia je veľmi odlišná pri Súdnom dvore Európskej únie, odlišné stanoviská nie sú povolené.³
10. Táto správa obsiahne, pokiaľ to bude možné, všetky členské štáty Benátskej komisie, ktoré majú osobitný ústavný súd/ústavnú radu alebo najvyšší súd, ktorý je oprávnený

¹ Štúdia, ktorú vypracovalo Generálne riaditeľstvo pre vonkajšie politiky Európskeho parlamentu, odlišné stanoviská na najvyšších súdoch členských štátov (2012), 30f [ďalej len „Európsky parlament, odlišné stanoviská (2012)“].

² Safta, Úloha odlišných stanovísk v ústavnej jurisdikcii, 5(1) Perspectives of Business Law Journal (2016), 207; Európsky parlament, odlišné stanoviská (2012), najmä 6, 17.

³ Laffranque, Odlišné stanovisko na Súdnom dvore Európskej únie – možný príspevok Estónska k demokratizácii súdneho systému Európskej únie, Juridica International, IX 2003, s. 14.

vykonávať kontrolu ústavnosti aspoň čiastočne, bez ohľadu na to, či má alebo nemá samotný ústavnoprávny senát. Obsiahne aj Európsky súd pre ľudské práva.

11. Krajiny s právnym systémom založeným na kontinentálnom európskom modeli, teda väčšina Európy, Latinská Amerika a niektoré štáty ďalekého východu, majú ústavný súd, ktorý stojí osobitne od všeobecných súdov. V štátoch common-law, teda vo väčšine anglicky hovoriacich krajinách (Írsko, Veľká Británia, USA), a na Cypre⁴ a v Izraeli o ústavnoprávných otázkach sa (v prípade Izraela o kvázi-ústavnoprávných otázkach⁵) zvyčajne – ale nie výlučne – rozhoduje na všeobecných súdoch pri posudzovaní konkrétneho prípadu. Rozsah skúmania zahŕňa nasledujúce škandinávске (a nordické) krajiny: Dánsko, Fínsko, Nórsko a Švédsko, kde majú sudcovia najvyššieho súdu v istom rozsahu podobné postavenie ako sudcovia ústavného súdu.⁶ To isté platí v prípade Grécka.⁷

12. Krajiny common-law, ktoré sú založené na britskej rozhodovacej praxi *seriatim*, zabezpečujú sudcom najvyššiu úroveň transparentnosti a voľnosti. Rozhodnutia sa prijímajú väčšinou, pričom zodpovedným za prípravu väčšinového rozhodnutia je sudca patriaci do väčšiny. Meno tohto sudcu, ako aj mená ostatných sudcov, ktorí s tým súhlasia, sú zverejnené. Súhlasné alebo nesúhlasné stanoviská/rozhodnutia podáva každý sudca individuálne alebo kolektívne, ak sa rozhodnutie neprijalo jednohlasne. Odlišné stanoviská/rozhodnutia sú v tomto systéme sú zverejnené prakticky ihneď, ako je to napríklad pri Najvyššom súde Veľkej Británie, Najvyššom súde USA, Najvyššom (ústavnom) súde Cypru⁸ a Najvyššom súde Izraela⁹. Írsky právny systém predstavuje zriedkavú výnimku, keďže – hoci je právny systém založený na commonlaw – ústava výslovne zakazuje zverejnenie odlišných stanovísk vo väčšine ústavných otázok. Zatiaľ čo sudcovia všeobecných súdov a Najvyšší súd Írska v rámci výkonu všeobecného súdnictva môžu pripájať odlišné stanoviská¹⁰, o ústavných otázkach sa rozhoduje v reštriktívnom konaní.

⁴ Najvyšší súd má právomoc skúmať ústavnosť akéhokoľvek zákona alebo akéhokoľvek konfliktu právomocí, ktoré vznikajú medzi orgánmi alebo úradmi republiky. Najvyšší súd okrem toho pojednáva a rozhoduje o akomkoľvek odvolaní sa prezidenta republiky, pokiaľ ide o súlad zákonov prijatých Snemovňou reprezentantov s ústavou. Pozri

http://www.supremecourt.gov.cy/judicial/sc.nsf/DMLSCourt_en/DMLSCourt_en?OpenDocument.

⁵ Izrael nemá písomnú ústavu, ale tzv. Základné zákony, a najvyšší súd rozhodol, že iné zákony môžu byť zrušené, ak sú v rozpore s týmito zákonmi; pozri United Bank Mizrahi / Migdal Cooperative Village [1995] IsrSC 49 (4) 221, <http://versa.cardozo.yu.edu/opinions/united-mizrahi-bank-v-migdal-cooperative-village>.

⁶ Pozri Bårdsen, Severské najvyššie súdy ako ústavné súdy; hlavné črty z pohľadu Nórska. Spoločný seminár medzi Ústavným súdom Rakúska a Najvyšším súdom Nórska (Viedeň, október 2015), 1, v ktorom sa uvádza, že severské krajiny nemajú osobitné ústavné súdy, avšak súdy majú znaky, ktoré naznačujú, že by mali byť v určitých ohľadoch považované za ústavné súdy alebo ako najvyššie súdy s funkciami podobnými ústavným súdom. Pre Fínsko a Švédsko pozri CDL(2000)89, Odpovede na dotazník o vykonávaní rozhodnutí o kontrole ústavnosti, s. 51, 155; pre Dánsko pozri CDL-JU(2006)034, Najvyšší súd Dánska, s. 4, a Európsky parlament, štúdia o odlišných stanoviskách na najvyšších súdoch členských štátov, s. 21 fn. 70.

⁷ Európsky parlament, štúdia o odlišných stanoviskách na najvyšších súdoch členských štátov, s. 23.

⁸ Pre uplatňovanie tradičného systému spoločného práva pozri Nicolatos / Parparinos / Hadjiprodomou, Správne súdnictvo v Európe, Najvyšší súd Cypru (2018), 2;

na http://www.aca-europe.eu/en/eurtour/i/countries/cyprus/cyprus_en.pdf, s. 27.

⁹ Pozri napr. United Bank Mizrahi proti Migdal Cooperative Village [1995] IsrSC 49 (4) 221, <http://versa.cardozo.yu.edu/opinions/united-mizrahi-bank-v-migdal-cooperative-village>.

¹⁰ V niektorých prípadoch sa dokonca môžu riadiť praxou *seriatim* stanovísk: pozri McGinley, The Search for Unity: Dopad postupov pri hľadaní konsenzu na odvolacích súdoch, In: Adelaide Law Review, č. 11/1987, 203-214; Laffranque (2003), op. cit., 165.

Podľa čl. 26 a 34 ústavy najvyšší súd pri rozhodovaní o ústavnosti akéhokoľvek zákona na základe žiadosti prezidenta alebo na základe odvolania sa proti rozhodnutiu súdu nižšieho stupňa vydáva jednotné stanovisko. Žiadne iné stanovisko, „či už súhlasné alebo nesúhlasné, nemožno vyhlásiť a nemožno ani zverejniť jeho existenciu“. ¹¹

13. Z pomedzi zvyšných 56 krajín (61 členských štátov Benátskej komisie okrem Cypru, Írska, Izraela, Veľkej Británie a USA) 12 nemá žiadne právne ustanovenie o odlišnom stanovisku ani explicitne nezakazuje odlišné stanovisko, pokiaľ ide o rozhodovanie ústavných súdov (Alžírsko, Andorra, Belgicko, Francúzsko, Lichtenštajnsko, Luxemburg, Malta, Rakúsko, San Marino, Švajčiarsko, Taliansko, Tunisko). Veľká väčšina členkých štátov Benátskej komisie povoľuje odlišné stanoviská v rozhodovaní ústavných súdov.

14. Ďalšou možnosťou odhalenia, že rozhodnutie nebolo prijaté jednohlasne, je zverejniť len rozdelenie hlasov pri rozhodovaní. ¹² Táto možnosť bude podrobnejšie preskúmaná neskôr.

III. Analýza

A. Pozitíva a negatíva odlišných stanovísk

1. Ochrana autority súdu a kvality rozhodnutí

15. Existujú argumenty pre a proti odlišným stanoviskám. Kritici sa boja, okrem iného, že odlišné stanoviská ohrozujú jednotu súdu a podkopávajú jeho autoritu; zatiaľ čo podľa zástancov odlišné stanoviská demokratizujú súdnictvo, robia ho viac transparentným, a tak posilňujú jeho autoritu a dôveryhodnosť. ¹³

16. V krajinách common-law už tradične hrajú nezávislosť sudcov pri vyjadrení vlastného názoru a transparentnosť konania na súde dôležitú úlohu. V krajinách založených na kontinentálnom modeli sa však kladie veľký dôraz na tajnosť rokovania. ¹⁴ Napriek tomu mnohé krajiny kontinentálneho práva umožňujú publikovať odlišné stanoviská a sú krajiny common-law, v ktorých povolené nie sú (napr. Malta, Najvyšší súd Írska). ¹⁵ V rozhodovacej praxi možno nájsť rôzne stupne transparentnosti; od zverejnenia počtu hlasov pre a proti rozhodnutiu (Nemecko) a (okrem toho) umožnenie sudcom zverejniť odlišné stanoviská – ako

¹¹ Článok 26 ods. 2 bod 2 ústavy.

¹² Pozri napríklad § 30 ods. 2 zákona o Spolkovom ústavnom súde Nemecka.

¹³ Pozri napríklad Schäffer, Die Einführung der „odlišné stanovisko“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 33; Scherthanner, Der Verfassungsgerichtshof und seine .Unabhängigkeit. Verfassungspolitische Gedanken zu ausgewählten Problemen, ÖJZ 2003, 621; Hiesel, Gedanken zur Diskussion über die Einführung der „nesúhlasné stanovisko“ Verfassungsgerichtshof aus dem Blickwinkel des Supreme Court of Vereinigten Staaten of America, JRP 2000, 22, 23-28; 162, 163, 170 (uvádza sa, že princíp demokracie je charakterizovaný publicitou rozhodovania).

¹⁴ Bader Ginsburg, Úloha odlišných stanovísk (prednáška), 95 (1) Minnesota Law Review (2010), 1, 2f; Laffranque, Dissenting Opinion a Judicial Independence, Juridica International VIII / 2003, 162, 164. Pre historický prehľad, porov. Machacek, Die Einrichtung der „Dissenting Opinion“ im internationalen Vergleich, JRP 1999, 1, 2-8 Podrobnejšie informácie o rozdieloch v krajinách spoločného a občianskeho práva pozri ďalej Terris / Romano / Swigart, Smerom k Spoločenstvu medzinárodných sudcov, 30 Loy, LA Int'l & Comp. L. Rev.419 (2008), 452 (uvádza, že v anglosaskej právnej tradícii je rozsudok koncipovaný ako súhrn rozhodnutí jednotlivých sudcov, zatiaľ čo v krajinách písaného práva je súd považovaný za jednotný subjekt, ktorý rozhoduje väčšinou, ktorá zostane anonymná po neverejnom rokovaní).

¹⁵ Európsky parlament, odlišné stanoviská (2012), 29 f.

je to v praxi commonlaw – až po zverejnenie hlasovania každého sudcu, bez ohľadu na to, či pripoja dissent.¹⁶

17. Často sa hovorí, že odlišné stanovisko pomáha lepšie pochopiť stanovisko a to, čo viedlo členov súdu k rozhodnutiu, a pomáha zabezpečiť, aby konečné rozhodnutie bolo jasné a jednoznačné.¹⁷ Keďže rokovanie prebieha za zatvorenými dverami, odlišné stanoviská odhaľujú argumenty a dopĺňajú odôvodnenie vydaného rozhodnutia.¹⁸ Odrážajú tiež realitu, pretože odlišné stanoviská demonštrujú, že na súde existuje pluralita názorov, a nie vždy len konsenzus.¹⁹

18. Zároveň je veľmi dôležité, aby súd rozprával jedným hlasom.²⁰ Konsenzom prijaté rozhodnutie môže zvýšiť legitimitu v očiach verejnosti; na rozhodnutia s odlišným stanoviskom možno hľadiť ako na menej dôveryhodné a presvedčivé, ako na tie (zdanlivo) jednohlasné.²¹ V nadväznosti na to majú odlišné stanoviská potenciál oslabiť autoritu súdu, legitimitu a dôveryhodnosť (predovšetkým vtedy, keď bolo rozhodnutie prijaté tesnou väčšinou²²).²³ Odlišné stanoviská môžu spôsobiť aj nejasnosť v práve a môžu o súde vytvárať obraz, že sa rozpadá.²⁴ Toto sa môže, ale nemusí nevyhnutne stať vtedy, ak odlišné stanovisko

¹⁶ Kelemen, odlišné stanoviská na ústavných súdoch, 14 (8) German Law Journal (2013), 1345, 1363.

¹⁷ Laffranque, Odlišné stanoviská a nezávislosť súdu, Juridica International VIII / 2003, 162, 170; Kelemen, Odlišné stanoviská na ústavných súdoch, 14 (8) German Law Journal (2013), 1345, 1359. ďalej Terris / Romano / Swigart, Smerom k Spoločenstvu medzinárodných sudcov, 30 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev.419 (2008), 452; Sternberg / Shikano / Sieberer, vysvetľujúce odlišné stanoviská na nemeckom spolkovom ústavnom súde. Príspevok predložený na prezentáciu v Európskom konzorciu pre politický výskum 2016, 8; Safta, Úloha odlišných stanovísk v ústavnej jurisdikcii, 5 (1) Perspectives of Business Law Journal (2016), 207, 210 f.

¹⁸ Wittig, Výskyt odlišných stanovísk na Spolkovom ústavnom súde. Analýza s novou databázou (dizertačná práca, Univerzita v Mannheime) 2016, 72, s ďalšími odkazmi. Safta, Úloha odlišných stanovísk v ústavnej jurisdikcii, 5 (1) Perspectives of Business Law Journal (2016), 207, 211.

¹⁹ Laffranque, Odlišné stanoviská a nezávislosť súdnictva, Juridica International VIII / 2003, 162, 170; Kirby, Justičný dissent - tradície Common Law a písaného práva, UKHL 27, [2007] 3 WLR 112, 36-75 (excerpovaný z 23 L. Q. REV. 379 (2006)); In: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-32; Wittig, Odlišné stanoviská na Spolkovom ústavnom súde, 59; Krapivkina, Súdne disenty: Právne a lingvistické aspekty, Journal of Siberian Federal University 10 (2016 9), 2449, 2456. Porov. Schäffer, Die Einführung der „Dissenting Opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 33, 38 (uvádza, že procesné pravidlá rakúskeho ústavného súdu dostatočne zaručujú, že dôjde k pluralite názorov).

²⁰ Brennan, Na obranu odlišných stanovísk, 37 The Hastings Law Journal, 1986, 427, 432.

²¹ Bierlein, Del'ba právomocí a nezávislosť ústavných súdov a rovnocenných orgánov, 2. kongres Svetovej konferencie pre ústavné súdnictvo (Brazília, január 2011), 9, na adrese https://www.venice.coe.int/WCCJ/Rio/Papers/AUT_Bierlein_E.pdf; Ginsburg / Garoupa, Budovanie reputácie na ústavných súdoch: Politické a súdne publikum, 28 Arizona Journal of International and Comparative Law 539, 547 (2011). Bližšie informácie o rozhodovacom procese v Rakúsku pozri Schäffer, Die Einführung der „Dissenting Opinion“. Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 33.

²² Benátska komisia, stanovisko k návrhu zmien a doplnení zákona o ústavnom súde Lotyšska (CDL-AD (2009) 042) z 13. októbra 2009, ods. 18, Safta, Úloha odlišných stanovísk v ústavnej jurisdikcii, Perspectives of Business Law Journal Vol. 5 (1) 2016, 207, pri 210 f.

²³ Laffranque, Odlišné stanoviská a nezávislosť súdnictva, Juridica International VIII / 2003, 162, 163; Terris / Romano / Swigart, Smerom k Spoločenstvu medzinárodných sudcov, 30 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev.419 (2008), 454; Matscher, Zur Frage der Einführung von Sondervoten im Verfahren vor dem Verfassungsgerichtshof. Erfahrungen aus der internationalen Gerichtsbarkeit, JRP 1999, 24.

²⁴ Wittig, Odlišné stanoviská na spolkovom ústavnom súde, 59 f; Laffranque, Odlišné stanoviská a nezávislosť súdnictva, Juridica International VIII / 2003, 162, 170; Krapivkina, Súdne disents: Právne a lingvistické aspekty, Journal of Sibírskej federálnej univerzity 10 (2016 9), 2449, 2456.

kritizuje ustálenú judikatúru súdu.²⁵ Preto sú odlišné stanoviská spájané s negatívnymi následkami, ako je oslabenie autority súdu, narušenie právnej istoty, ako aj prílišný individualizmus a politizácia rozhodovacieho procesu súdov. John Roberts, súčasný predseda Najvyššieho súdu USA, napríklad poznamenal, že odlišné stanoviská vedú k tomu, že sudcovia sa chovajú ako primadony, čo oslabuje súd ako inštitúciu.²⁶

19. Argumentom proti odlišným stanoviskám je, že sa môžu javiť pre ich autorov ako možnosť na demonštrovanie chýb v právnej analýze väčšiny. Argumentom podporujúcim odlišné stanoviská je však to, že tie možno vnímať ako prinútenie väčšiny spresniť jej odôvodnenie alebo stanovisko, disenty zvyšujú zodpovednosť súdu a môžu fungovať ako korekčný mechanizmus. Jednou z výhod odlišných stanovísk je, že podporujú dialóg o právnych otázkach a vedú k zlepšeniu stanoviska väčšiny. Antonin Scalia, bývalý sudca Najvyššieho súdu USA, známy pre jeho disenty, povedal, že on preferuje, ak niekto nesúhlasí s väčšinovým názorom, ktorý napísal, pretože jednohlasným rozhodnutiam často chýba kvalitná argumentácia.²⁷ Dissent predstavuje meradlo, na základe ktorého je možné hodnotiť rozhodnutie väčšiny.²⁸ Zástancovia v skratke argumentujú, že dissent pomáha doplniť, interpretovať alebo spochybniť odôvodnenie názoru väčšiny, hodnotiť to a odhaľovať jeho chyby.²⁹

20. Už uvedené odzrkadľuje to, čo možno nazvať „paradoxom dissentu“, t. j. odlišné stanovisko podkopáva autoritu rozhodnutia, ale zároveň – presne tým – hrá konštruktívnu úlohu pri posilňovaní legitimacy súdov.³⁰ Podľa zástancov odlišných stanovísk praktické príklady ukazujú, že autorita súdu a jeho akceptovanie nezávisia od jednohlasnosti jeho rozhodnutí.³¹ Odlišné stanoviská navyše zlepšujú kvalitu rozhodnutí, pretože tie, čo prinášajú opačné alebo nesúhlasné stanovisko, musia vysvetliť, prečo nesúhlasia s väčšinou.³²

²⁵ Porov. napríklad odlišné stanovisko sudcu Grimma, BVerfGE 80, 137, 164 ff. Pre kritiku tohto rozhodnutia spolkového ústavného súdu, pozri Kunig, Der Reiter im Walde. BVerfGE 80, 137, Jura 1990, 523; Rennert, Das Reiten im Walde. Bemerkungen zu Art. 2 I GG, NJW 1999, 3261; Pieroth, AöR 115 (1990), 33.

²⁶ Rosenm, Roberts' Rules.

In: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2007/01/robertss-rules/305559/>

²⁷ Senior, Conversation: Antonin Scalia. In: <http://nymag.com/news/features/antonin-scalia-2013-10/>.

²⁸ Limbach, Das Bundesverfassungsgericht und das Sondervotum JRP 1999, 10, 11; Brennan, In Defense of Dissents, 37 The Hastings Law Journal, 1986, 427, 430, 435; Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 170; Krapivkina, Judicial Dissents: Legal and Linguistic Aspects, Journal of Siberian Federal University 10 (2016 9), 2449, 2456.

²⁹ Krapivkina, Judicial Dissents: Legal and Linguistic Aspects, Journal of Siberian Federal University 10 (2016 9), 2449, 2451.

³⁰ Mistry, The Paradox of Dissent: Judicial Dissent and the Projects of International Criminal Justice, 13(3) Journal of International Criminal Justice (2015) 449, 450 f.

³¹ Hiesel, Gedanken zur Diskussion über die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus des Blickwinkel des Supreme Court der Vereinigten Staaten von Amerika, JRP 2000, 22, 27 (vo vzťahu k Najvyššiemu súd USA); Limbach, Das Bundesverfassungsgericht und das Sondervotum JRP 1999, 10, 11 (vo vzťahu k Nemecku); Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 63 f (vo vzťahu k Nemecku; na strane 60 vo vzťahu k ostatným krajinám).

³² Mayer, Die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 30, 31; Hiesel, Gedanken zur Diskussion über die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus dem Blickwinkel des Supreme Court der Vereinigten Staaten von Amerika, JRP 2000, 22, 23 f; Jakab, Judicial Reasoning in Constitutional Courts: A European Perspective, German Law Journal Vol.14(8), 1228, 1229.

3. Zachovanie nezávislosti sudcov

21. Pokiaľ ide o nezávislosť sudcov, existujú opäť argumenty pre a proti odlišným stanoviskám. Tvrdí sa, že anonymita garantuje nezávislosť sudcov, ktorí by mali navonok konať ako jeden útvar.³³ Rozhodnutia ústavného súdu sú často dôležité aj z politického hľadiska. Odlišné stanoviská môžu odrážať politické názory svojich autorov a uľahčiť kategorizáciu sudcov napríklad ako konzervatívnych či pokrokových.³⁴ Hoci sudcovia ústavného súdu od svojho vymenovania požívajú garanciu nezávislosti, je možné, že sudca menovaný konkrétnym politickým činiteľom sa cíti povinný ukázať svoju lojalitu a pripojiť (alebo nepripojiť) dissent s cieľom potešiť toho, kto ho nominoval.³⁵ Kvôli potenciálnemu politickému tlaku a tiež tlaku médií a iných subjektov sa kritici odlišných stanovísk boja, že môže byť narušená nestrannosť sudcu.³⁶ Navyše to môže ohroziť aj kariéru sudcu a obzvlášť vtedy, keď má šancu byť znovuzvolený, takéto riziko by ho mohlo odradiť, alebo naopak, podporiť vo vyjadrení názoru v odlišnom stanovisku. Okrem toho by mohlo dôjsť k tomu, že sudcovia presadzujú svoje osobné ciele namiesto úsilia o najlepšie rozhodnutie.³⁷

22. Aby sa vyhlo takému politickému tlaku, kladie sa dôraz na skutočnosť, že sudcovia sú menovaní na celý život alebo aspoň do určitého pokročilého veku (napríklad 70 rokov v Rakúsku, Izraeli, Írsku, Ruskej federácii a 75 rokov vo Veľkej Británii), alebo na určitý čas bez možnosti opätovného menovania³⁸, nemožno ich odvolať alebo presunúť na inú funkciu

³³ Matscher, Zur Frage der Einführung von Sondervoten im Verfahren vor dem Verfassungsgerichtshof. Erfahrungen aus der internationalen Gerichtsbarkeit, JRP 1999, 24; Holzinger/Frank, Die Verfassungsgerichtsbarkeit – Essenz und Wandlung; in: Jabloner (ed.), Festschrift 150 Jahre Wiener Juristische Gesellschaft (2017), 169, 183 f.

³⁴ Roellecke, Sondervotum, in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-17 (excerpted from Bardura/Dreier [eds.], Festschrift 50 Jahre Bundesverfassungsgericht 363 (2001)); Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 163.

³⁵ Benátska komisia, stanovisko k návrhu zmien a doplnení zákona o ústavnom súde Lotyšska (CDL-AD (2009 042) z 13. októbra 2009, ods. 19; Ginsburg/Garoupa, Budovanie reputácie ústavných súdov: Politické a súdne publikum, 28 Arizona Journal of International and Comparative Law 539, 548 (2011).

³⁶ Holzinger/Frank, Die Verfassungsgerichtsbarkeit – Essenz und Wandlung; in: Jabloner (ed.), Festschrift 150 Jahre Wiener Juristische Gesellschaft (2017), 169, 183 f; Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 168 (ďalšie odkazy); Garlicki, Note on Dissent in the European Court of Human Rights, in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-8; Safta, The Role Of Dissenting And Concurring Opinions In The Constitutional Jurisdiction, Perspectives of Business Law Journal Vol. 5(1) 2016, 207, at 210 f.

³⁷ Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 168 f; Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 60; Kelemen, Dissenting Opinions in Constitutional Courts, 14(8) German Law Journal (2013), 1345, 1359 f (uvádza, že by sa mal skôr použiť ako argument na pre zákaz opätovného zvolenia, ako to zaviedol Európsky súd pre ľudské práva (2010, protokol 14, čl. 2), spolu s predĺžením funkčného obdobia.)

³⁸ Pozri CDL-AD(2005)003, spoločné stanovisko Benátskej komisie a OBSE/ODIHR k návrhu ústavného zákona o zmenách a doplneniach Ústavy Gruzínska, ods. 105; pozri tiež CDL-AD(2005)005, stanovisko k návrhu zmien a doplnení ústavy týkajúcich sa reformy súdnictva v Gruzínsku, ods. 8; CDLAD(2013)028, Stanovisko k návrhu zmien a doplnení troch ústavných ustanovení týkajúcich sa ústavného súdu, najvyššieho štátne Pozri CD-LAD(2014)033), stanovisko k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory, ods. 21; CDLAD(2017)011, stanovisko k návrhu ústavného zákona o Ústavnom súde Arménska, ods. 29., k zákonu o prokuratúre a Súdnej rade Čiernej Hory, ods. 24.

len za určitých podmienok³⁹, majú zákonom ustanovený plat a žiadne obavy, s výnimkou možného zníženia ich popularity v rámci niektorých skupín⁴⁰.

23. Odlišné stanoviská môžu byť zneužitú na prilákanie pozornosti verejnosti⁴¹. Ak majú sudcovia právo, ale nie je to ich povinnosť pripojiť odlišné stanovisko, je určitý priestor na strategické konanie.⁴² Hoci najdôležitejším dôvodom na pripojenie odlišného stanoviska je zásadný nesúhlas s názorom väčšiny alebo s odôvodnením rozhodnutia – malé odlišnosti sa zvyčajne nepovažujú za dostatočné na pripojenie disentu – môžu existovať aj osobné dôvody, ako je napríklad túžba nebyť spojovaný s určitým rozhodnutím v určitých kruhoch.⁴³ V takýchto prípadoch sa môže medzi sudcami objaviť napätie.⁴⁴

24. Na druhej strane sa argumentuje, že odlišné stanoviská sú vyjadrením slobody prejavu a nezávislosti sudcu od jeho kolegov – sudcov.⁴⁵ Môže to predísť tomu, aby sudcovia, ktorí sú často prehlasovaní, boli frustrovaní z toho, že nemajú možnosť vyjadriť svoj názor.⁴⁶ Odlišné stanoviská garantujú osobnú integritu a dôstojnosť tých, ktorí ostávajú v menšine, a umožňuje im rozhodovať v súlade so svojím svedomím, a nie v súlade s väčšinou.⁴⁷

4. Vývoj práva a právnej kultúry

25. Zástancovia odlišných stanovísk argumentujú, že tieto obohacujú verejnú, akademickú a politickú diskusiu.⁴⁸ Môžu hrať dôležitú úlohu pri budúcom vývoji práva; v určitých prípadoch sa môže (dobře odôvodnené) odlišné stanovisko stať väčšinovým názorom.⁴⁹

³⁹ Pozri (CD-LAD(2014)033), stanovisko k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory, ods. 21; CDLAD(2017)011, Stanovisko k návrhu ústavného zákona o Ústavnom súde Arménska, ods. 29.

⁴⁰ Mayer, Die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 30, 32 (vo vzťahu k Ústavnému súdu Rakúska). Pozri aj Hiesel, Gedanken zur Diskussion über die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus dem Blickwinkel des Supreme Court der Vereinigten Staaten von Amerika, JRP 2000, 22, 27 f (odvolávajúc sa aj na chránené postavenie sudcov na rakúskom ústavnom súde).

⁴¹ Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 170; Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 71 f.

⁴² Kelemen, Dissenting Opinions in Constitutional Courts, 14(8) German Law Journal (2013), 1345, 1364.

⁴³ Grimm, Some Remarks on the Use of Dissenting Opinions in Continental Europe, in Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-1.

⁴⁴ Brennan, In Defense of Dissents, 37 The Hastings Law Journal, 1986, 427, 429; Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 72 (s ďalšími odkazmi); Safta, The Role Of Dissenting And Concurring Opinions In The Constitutional Jurisdiction, Perspectives of Business Law Journal Vol. 5(1) 2016, 207, at 210 f.

⁴⁵ Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 169. Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 59; Kelemen, Dissenting Opinions in Constitutional Courts, 14(8) German Law Journal (2013), 1345, 1360; Schermers/Waelbroeck, Dissenting Opinions; in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-5 (výňatok z Schermers/Waelbroeck, Judicial Protection in the European Union 736 (2001), Cf. further Terris/Romano/Swigart, Toward a Community of International Judges, 30 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev. 419 (2008), 452.

⁴⁶ Scherthanner, Der Verfassungsgerichtshof und seine Unabhängigkeit. Verfassungspolitische Gedanken zu ausgewählten Problemen, ÖJZ 2003, 621, 626; Schermers/Waelbroeck, Dissenting Opinions I-5.

⁴⁷ Laffranque, Dissenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII/2003, 162, 168-170. Krapivkina, Judicial Dissents: Legal and Linguistic Aspects, Journal of Siberian Federal University 10 (2016) 9, 2449, 2456.

⁴⁸ Limbach, Das Bundesverfassungsgericht und das Sondervotum JRP 1999, 10, 11 (tvrdia, že samotné oznámenie odlišného stanoviska má potenciál oživiť diskusiu a prehodnotiť väčšinový názor); Wittig, Separate Opinions at the Federal Constitutional Court, 59; Benátska komisia, Stanovisko k návrhu zmien a doplnení zákona o ústavnom súde Lotyšska (CDL-AD(2009)042) z 13. októbra 2009, ods. 20; Gorlani, La dissenting

26. Oponenti naopak hovoria, že úlohou súdu nie je prispievať do akademickej diskusie. Úlohou súdu je prijať rozhodnutie na vyriešenie sporov.⁵⁰ Inými slovami, hlavným záujmom by malo byť preukázanie a prijatie právneho názoru súdu, a nie predvádzanie sa jednotlivých sudcov.⁵¹ Okrem toho môže byť vypracovanie odlišných stanovísk časovo náročné.⁵² Jeden autor uviedol, že nepovinné odlišné stanoviská sudcov nie sú vypracovávané veľmi často z dôvodu pracovnej zaťaženia sudcov; zatiaľ čo povinné by predstavovali pre všetkých sudcov príliš veľké bremeno a oneskoril by sa tým výkon spravodlivosti.⁵³

27. Teoretické názory na podporu odlišných stanovísk môžu byť založené na súčasnej analytickej filozofii, ktorá hodnotí pluralitu názorov a „dôvodný nesúhlas“. Dôvodný nesúhlas znamená, že racionálni, dobre informovaní ľudia vedomí si hodnôt, nesúhlasia s určitou otázkou, a ich nesúhlas dokáže čeliť aj najtvrdšej argumentácii. Tento pojem bol zavedený ako vyjadrenie skutočnosti, že sa znižuje počet filozofov, ktorí veria, že racionálny rozhovor má tendenciu viesť ku konsenzu a že naopak, zvyšuje sa počet tých, ktorí si myslia, že racionálny rozhovor vedie k pluralite názorov.⁵⁴

28. Dokonca aj český právny filozof Jiří Příbáň zdôrazňuje paradox, že najdôležitejším zdrojom legitimacy súčasných liberálnych demokracií založených na princípe právneho štátu je pluralita legitimačných stratégií. Namiesto konsenzu ide o rozhovor, ktorého zmyslom nie je určiť víťaza a porazenú stranu v politickej diskusii, ale namiesto toho posilniť a viesť k uznaniu množstva názorov, ktoré sa na nej zúčastňujú.⁵⁵ Inými slovami, tento rozhovor a pluralitu interpretácií vnímame ako spôsob legitimovania výsledku, a nie jeho spochybnenie.

opinion nella giurisprudenza della Corte Suprema degli Stati Uniti: un modello importabile in Italia? in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-27 (výňatok z Forum di Quaderni Costituzionali); Krapivkina, Judicial Dissents: Legal and Linguistic Aspects, Journal of Siberian Federal University 10 (2016 9), 2449, 2457.

⁴⁹ Grimm, Some Remarks on the Use of Dissenting Opinions in Continental Europe, in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-1; Matscher, Zur Frage der Einführung von Sondervoten im Verfahren vor dem Verfassungsgerichtshof. Erfahrungen aus der internationalen Gerichtsbarkeit, JRP 1999, 24; Safta, The Role of Dissenting and Concurring Opinions in the Constitutional Jurisdiction, Perspectives of Business Law Journal Vol. 5(1) 2016, 207, at 211; Schermers/Waelbroeck, Dissenting Opinions; Ginsburg/Garoupa, Building Reputation in Constitutional Courts: Political and Judicial Audiences, 28 Arizona Journal of International and Comparative Law 539, 548 (2011); v Českej republike to bolo napríklad to, čo sa stalo v prípadoch týkajúcich sa ochrany politickej menšiny, pokiaľ ide o financovanie politických strán.

⁵⁰ Scherthanner, Der Verfassungsgerichtshof und seine Unabhängigkeit. Verfassungspolitische Gedanken zu ausgewählten Problemen, ÖJZ 2003, 621, 626.

⁵¹ Schäffer, Die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 33, 38 f (dodal, že formálne prijatie je nepochybne vyššie, keď sa rozhodnutie predkladá ako jednotný verdikt).

⁵² Scherthanner, Der Verfassungsgerichtshof und seine Unabhängigkeit. Verfassungspolitische Gedanken zu ausgewählten Problemen, ÖJZ 2003, 621, 627; Hiesel, Gedanken zur Diskussion über die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus dem Blickwinkel des Supreme Court der Vereinigten Staaten von Amerika, JRP 2000, 22, 26.

⁵³ Schäffer, Die Einführung der „dissenting opinion“ am Verfassungsgerichtshof aus Sicht der österreichischen Verfassungslehre, JRP 1999, 33, 38 f.

⁵⁴ Besson S., The Morality of Conflict – Reasonable Disagreement And The Law, Oxford 2005; McMahon Ch., Reasonable Disagreement, A Theory of Political Morality, Cambridge 2009.

⁵⁵ Příbáň, Disidenti práva, SLON, Praha 2001, p. 15.

29. Sudkyňa Kanadského najvyššieho súdu Claire L'Heureux-Dubé prirovnáva odlišné stanoviská k polyfónii v hudbe, keďže umožňujú právu hovoriť viacerými hlasmi. Podľa nej odlišné stanoviská dôležitou mierou prispievajú k rozvoju práva a právnej kultúry.⁵⁶

4. Zhrnutie

30. Riziku spájanému s odlišnými stanoviskami možno predísť tak, že sa odlišné stanovisko použije len ako posledná možnosť (*ultima ratio*) a je pripravené s ohľadom na názor väčšiny. Použitie (zneužitie) odlišných stavísk je v skutku vecou, ktorá by nemala byť využívaná na sebecké ciele.⁵⁷ Odlišné stanovisko by nemalo byť vzdorovitou reakciou na prehlasovanie.⁵⁸ Ich úlohou by malo byť prispievanie k vývoju práva podporou určitých alternatívnych právnych názorov.⁵⁹

31. Dokonca aj odporcovia odlišných stanovísk priznávajú, že dissent sám osebe nemá žiadnu hodnotu a môže byť škodlivý pre kolegiálnu medziu sudcami a kredibilitu súdu. Argumentuje sa, že ak existuje významná nezhoda, majú členovia súdu zodpovednosť a povinnosť ju vysloviť.⁶⁰ V tomto kontexte je možné diskutovať, či by mali byť povolené anonymné disenty s cieľom garantovať nezávislosť sudcov. Toto sa bude zvažovať nižšie.

32. Už uvedené poukazuje na argumenty zástancov a odporcov odlišných stanovísk ústavných súdov alebo súdov s rovnocennou jurisdikciou. Táto správa sa bude ďalej zaoberať pravidlami, ktoré upravujú odlišné stanoviská v členských štátoch Benátskej komisie.

B. Pravidlá upravujúce odlišné stanoviská

33. V tých členských štátoch Benátskej komisie, v ktorých sú odlišné stanoviská povolené, sa úroveň a kvalita právnej úpravy líši.

1. Úroveň právnej úpravy

34. Vo väčšine krajín sú pravidlá alebo právna úprava disentov zakotvené v zákonoch o organizácii a fungovaní ústavného súdu alebo najvyššieho súdu. V niektorých krajinách je právna úprava odlišného stanoviska v ústave alebo organickom zákone o ústavnom súde (Chile, Gruzínsko, Peru, Španielsko). V niektorých tieto pravidlá a úpravu určuje samotný súd (Bosna Hercegovina, Brazília⁶¹, Bulharsko, Chorvátsko, Kosovo⁶², Macedónsko, Srbsko)

⁵⁶ L'Heureux-Dubé, The Dissenting Opinion: Voice of the Future? Osgoode Hall Law Journal [online]. 2000, vol. 38, no. 3, p. 496

⁵⁷ Cf. Brennan, In Defense of Dissents, 37 The Hastings Law Journal, 1986, 427, 438; Terris/Romano/Swigart, Toward a Community of International Judges, 30 Loy. L.A. Int'l & Comp. L. Rev. 419 (2008), 454.

⁵⁸ Matscher, Zur Frage der Einführung von Sondervoten im Verfahren vor dem Verfassungsgerichtshof. Erfahrungen aus der internationalen Gerichtsbarkeit, JRP 1999, 24, 26.

⁵⁹ Safta, The Role Of Dissenting And Concurring Opinions In The Constitutional Jurisdiction, Perspectives of Business Law Journal Vol. 5(1) 2016, 207, at 5 f.

⁶⁰ Cf., for instance, Brennan, In Defense of Dissents, 37 The Hastings Law Journal, 1986, 427, 434 f.

⁶¹ Article 96 Internal Rules of the Supreme Court of Brazil, <http://www.stf.jus.br/arquivo/cms/legislacaoRegimentoInterno/anexo/RISTF.pdf>

⁶² Pozri Rokovací poriadok Ústavného súdu, Kosovo, č. 01/2018 (Prijaté 31. mája 2018), http://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2018/06/rregulloire_e-punes_gjkk_ang_2018.pdf

alebo súd túto úpravu dopĺňa (Nemecko⁶³, Kazachstan⁶⁴, Lotyšsko, Peru, Slovinsko, Turecko).

2. Odlišnosti súvisiace s typom konania

35. V Bulharsku nie sú disenty povolené vtedy, ak sa rozhodnutie prijíma na základe tajného hlasovania⁶⁵. To sa týka rozhodovania podľa čl. 148 ods. 2 a čl. 149 ods. 1 bodu 8 ústavy (sudcovská imunita a vlastizrada prezidenta alebo viceprezidenta).

36. Článok 62 ods. 10 zákona o Ústavnom súde Arménska⁶⁶ upravuje odlišné stanovisko pre prípady spadajúce pod čl. 168 ods. 1 – 4 a 7 tohto zákona.⁶⁷

3. Lehoty

37. Aby sa predišlo zbytočným prieťahom v dôsledku odlišných stanovísk, niektoré krajiny upravujú aj lehoty na ich predloženie.

38. Tieto lehoty sa pohybujú od piatich pracovných dní po tri týždne od prijatia rozhodnutia väčšiny (čl. 42 ods. 2 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Bosny a Hercegoviny*; čl. 51 ods. 3 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Chorvátska*; § 55 ods. 1 Rokovacieho poriadku Spolkového ústavného súdu *Nemecka*; § 145 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Lotyšska*; čl. 55 Zákona o Ústavnom súde *Litvy*; čl. 60 ods. 3 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Srbska*; čl. 72 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Slovinska*; čl. 81 ods. 2 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Turecka*).

39. V niektorých štátoch sa vyžaduje vyhlásenie odlišného stanoviska počas alebo na konci rokovania (čl. 51 ods. 1 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Chorvátska*; § 55 ods. 2 Rokovacieho poriadku Spolkového ústavného súdu *Nemecka*; čl. 60 ods. 2 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Srbska*; čl. 40 ods. 3 zákona o ústavnom súde a čl. 71 ods. 2 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu *Slovinska*).

⁶³ Články 26 a 55 Rokovacieho poriadku spolkového ústavného súdu z 19. novembra 2014, (2015, Spolkový vestník I, 286; Geschäftsordnung des Bundesverfassungsgerichts).

⁶⁴ Článok 22 Rokovacieho poriadku Ústavnej rady Kazašskej republiky, <http://ksrk.gov.kz/en/article/regulation-constitutional-council>

⁶⁵ §32 ods. 4 nariadenia o organizácii činnosti ústavného súdu: „(4) Ak sa rozhodnutie prijme tajným hlasovaním, nemožno pripojiť odlišné stanovisko“.

⁶⁶ „V lehote desiatich dní odo dňa prijatia rozhodnutia alebo správy o záležitostiach uvedených v pododsekoch 1 až 4 a 7 čl. 168 ústavy môže sudca ústavného súdu predložiť odlišné stanovisko ku konečnému rozhodnutiu, k výroku rozhodnutia alebo k odôvodneniu, je okamžite zverejnené na oficiálnej internetovej stránke ústavného súdu, ako aj vo vestníku ústavného súdu“.

⁶⁷ Článok 168. Právomoci ústavného súdu (neoficiálny preklad):

„Ústavný súd spôsobom ustanoveným zákonom o ústavnom súde

1) rozhoduje o súlade zákonov, rozhodnutí parlamentu, dekrétov a nariadení prezidenta, rozhodnutí vlády a predsedu vlády, právnych aktov nižšie právnej sily s ústavou;

2) pred prijatím noviel ústavy a iných právnych aktov rozhoduje o ich súlade s ústavou;

3) pred pristúpením k medzinárodnej zmluve rozhoduje o súlade povinností s ústavou;

4) rozhoduje kompetenčné spory medzi ústavnými orgánmi;...

7) vydáva záver o dôvodoch odvolania prezidenta republiky z funkcie.“

4. Znenie, obsah a štýl

40. Legitimita rozhodovania súdov sa zaručí len takými odlišnými stanoviskami, ktoré zostanú lojálne súdu a jeho inštitucionálnej úlohe. Odlišné stanoviská by sa preto mali vo všeobecnosti sústreďovať na vysvetlenie, prečo by sa malo k otázke pristupovať odlišne a možno aj lepším spôsobom, ale na to, že riešenie väčšiny je zlé.

41. Sudca by mal pri posudzovaní toho, či napíše odlišné stanovisko, pamätať na to, že tým môže „postrčiť“ väčšinové stanovisko do väčších extrémov než v prípade, ak by rokoval o kompromise. Odlišné stanovisko by práve preto malo byť považované za riešenie *ultima ratio*, pretože riešenie sporu sudcov je dôležité – faktické riešenie, nie jeho prezentácia – a sudcovia by sa mali primárne pokúsiť ovplyvniť väčšinový názor, a nie okamžite dávať nesúhlasné či odlišné stanoviská.

42. Zákon by mal zaobchádzať s odlišnými stanoviskami ako s právom sudcov, a nie im prikazovať, aby zverejňovali svoj názor v každom prípade, keď nesúhlasia s názorom väčšiny. Mala by však existovať hranica medzi disentom, ktorý je dôležitý, a medzi neúctou, ktorej je potrebné sa vyhnúť? Obmedzenia týkajúce sa znenia odlišných stanovísk sú stanovené len v niektorých krajinách. Významný opis problému možno nájsť vo vyhlásení Lyndela V. Protta:

„Vyjadrenia a správanie sa sudcov by mali odrážať elitu spoločnosti. Bude verný súdu a svojim kolegom, predovšetkým v prípade, ak bude rozhodnutie zrušené vyšším súdom. V odlišnom stanovisku sa bude vyjadrovať slušne bez osobnej alebo ostrej kritiky. Anglická praktika sudcov, ktorí oslovujú svojich kolegov ako „môj učený priateľ“ alebo „môj brat“, je dobrým príkladom tejto osobitnej slušnosti. Sudca nekritizuje súd napríklad prostredníctvom knižných publikácií či vyjadrení v tlači. O otázkach, ktoré sa dostanú pred súd, vedie súkromné rozhovory so svojimi kolegami.“⁶⁸

43. Na Najvyššom súde USA boli disenty pred 50-tymi rokmi 20. storočia zdvorilé a dokonca s ospravedlnením, pričom kládli dôraz na konsenzus. Avšak počas 50-tych rokov sa stali bežnými, a to nie len ako vyjadrenie nesúhlasu, ale aj ako súdne vyjadrenie.⁶⁹ Najvyšší súd sa pokúsil zmierniť tento problém opätovným zavedením „slušného disentu“ vyjadrujúceho „normu kolegiality“ na súde.⁷⁰ Preto aj napriek tomu, že súčasní sudcovia najvyššieho súdu boli známi svojimi asertívnymi disentmi, začali sa riadiť normou zdvorilosti, kolegiality a rešpektu v prípade, že sa im nepodarilo dosiahnuť konsenzus. Oveľa dôležitejšie je však to, že prejavili hlboké uznanie úlohy najvyššieho súdu v rámci demokracie v USA a prijali, že rešpekt verejnosti a viera v integritu tohto súdu sú základom pre jeho nezávislosť.⁷¹

⁶⁸ Prott, The Role of the Judge of the International Court of Justice, 10 Revue Belge de Droit International (1974), 473 (480).

⁶⁹ Auerbach, D., R-E-S-P-E-C-T, Find Out What It Means to Scalia, <https://slate.com/human-interest/2015/06/the-surprising-history-of-the-respectful-dissent-at-the-supreme-court.html>.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ Lyn, Entrikin, Disrespectful Dissent: Justice Scalia's Regrettable Legacy of Incivility, Journal of Appellate Practice and Process, <https://www.questia.com/library/journal/1G1-546620408/disrespectful-dissent-justice-scalia-s-regrettable>.

44. Ústavný súd Rumunska vytvoril striktné obmedzenia týkajúce sa obsahu odlišných stanovísk. Ústavný súd 23. júna 2017 prijal rozhodnutie č. 1/22.06.2017⁷², ktoré zakazuje „*hodnotenie moralizujúceho, ostentatívneho, provokujúceho charakteru alebo politicky sugestívne názory, rovnako aj takých, ktoré vedu k takému záveru*“. Ďalej „*odlišné stanoviská nemôžu prekročiť hranicu až do bodu priamej kritiky rozhodnutia ústavného súdu a nemôžu sa stať straníckou kritikou rozhodnutia ústavného súdu*“. V súlade s rozhodnutím č. 1/22.06.2017 musia byť odlišné stanoviská predložené predsedovi súdu, ktorý môže požiadať sudcu o zmeny v stanovisku, ak nerešpektuje tieto kritériá, a ak to sudca odmietne, rozhodne, že sa odlišné stanovisko nezverejní.⁷³

45. V prípade ústavných súdov či najvyšších súdov, ktoré umožňujú odlišné stanoviská, by riešením mohlo byť do sudcovského kódexu zahrnúť ustanovenie, ktoré sa týka obsahu odlišných stanovísk – nie až do rozsahu, že bude nariaďovať, aký obsah má mať stanovisko – ale naopak, ktoré hranice nesmú byť prekročené bez toho, aby bola narušená nezávislosť toho-ktorého sudcu alebo to poškodilo inštitúcii. Ide o zložité vyvažovanie, pretože pre sudcov to musí predstavovať dostatočné varovanie, aby sa touto cestou nevydali, ale zároveň sa im musí poskytnúť sloboda prejavu, ktorú potrebujú pre rozumný dissent bez obáv z následkov, ktoré by mohli odrádzať od využitia odlišného stanoviska a boli by preto kontraproduktívne.

46. Je dôležité, aby neúctivé odlišné stanovisko, ktoré porušuje etický kódex či kódex správania, bolo zverejnené bez ohľadu na to, či bolo začaté konanie proti sudcovi, ktorý je autorom takého stanoviska. Už popísané riešenie, ktoré sa prijalo v Rumunsku rozhodnutím ústavného súdu v júni 2017, ktoré umožňuje predsedovi súdu predísť publikácii odlišného stanoviska, ktoré považuje za kritiku súdu, alebo sa považuje za odsudzujúce, ostentatívne či politické⁷⁴, je problematické a malo by sa mu prechádzať.

5. Či väčšine je alebo nie je umožnené reagovať

47. Je dôležité pre kvalitu rozhodnutia, ako aj pre kolegialitu v rámci súdu, aby bolo väčšine umožnené reagovať a odpovedať na písané odlišné stanovisko a zmeniť rozhodnutie väčšiny alebo jeho odôvodnenie, ak je to nevyhnutné. Pokiaľ je to možné, väčšina by nemala byť prekvapená obsahom odlišného stanoviska po tom, ako je rozhodnutie väčšiny finálne. Ak sa väčšina rozhodne zmeniť rozhodnutie vzhľadom na odlišné stanovisko, takému sudcovi by malo byť umožnené vziať späť či zmeniť jeho dissent v krátkej lehote. To vyžaduje, aby väčšina obdržala dissent pred tým, než je konečné rozhodnutie vyhlásené, zaslané účastníkom či publikované (pozri §26 ods. 1 Rokovacieho poriadku Spolkového ústavného súdu Nemecka⁷⁵; článok 72 ods. 3 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu Slovinska⁷⁶).

⁷² Úradný vestník, Časť I č. 447. z 23. júna 2017.

⁷³ Toto rozhodnutie Ústavného súdu Rumunska (č. 1/22. 6. 2017) zrušil odvolací súd v Bukurešti 20. júna 2018.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ § 26 ods. 1 znie takto: „Každý sudca, ktorý sa podieľal na rozhodovaní môže, až do chvíle vyhlásenia alebo doručenia písomného rozhodnutia, požadovať, aby sa pokračovalo v jednaní, ak chce zmeniť svoje hlasovanie; každý sudca môže požiadať, aby sa pokračovalo v jednaní, ak chce diskutovať o otázkach, ktoré neboli ešte prediskutované alebo ak na to dáva dôvod odlišné stanovisko.“

V ideálnom prípade by obe texty (rozhodnutie väčšiny a odlišné stanovisko) mali byť pripravené v rovnakom čase, keď už úplne zlyhal pokus o zmenu väčšinového názoru, aby odlišné stanovisko nevyzeralo ako nejaký druh „pokarhania“ väčšiny či dokonca sudcu spravodajcu z dôvodu údajnej chyby, ktorú spravil. Odlišné stanovisko by malo byť paralelnou interpretáciou určitého právneho problému, zvyčajne ak ide o konflikt hodnôt, napríklad ak podľa menšiny prevažuje iná hodnota, než ktorú uprednostňuje väčšina.

48. Je vylúčená akákoľvek reakcia či zmena, ak k vyhláseniu či sprístupneniu rozhodnutia ústavného súdu dôjde pred tým, než sudca – v rámci rozumnej lehoty – mal možnosť pripraviť svoje stanovisko (pozri napríklad čl. 5 ods. 5 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu Chorvátska, čl. 55 zákona o Ústavnom súde Litvy; čl. 70 zákona o právomoci ústavného súdu č. XIII Moldavskej republiky).

6. Vyhlásenie; anonymita a či sa má zverejniť výsledok hlasovania

a. Vyhlásenie

49. Pravidlá zaobchádzania s odlišnými stanoviskami počas ústneho vyhlásenia rozhodnutia súdu sú značne odlišné. Siahajú od vyhlásenia odlišného stanoviska a jeho odôvodnenia popri väčšinovom rozhodnutí (§ 55 ods. 3 Rokovacieho poriadku Federálneho ústavného súdu Nemecka; čl. 112 ods. 2 zákona o organizácii poľského Ústavného tribunálu a konaní pred ním⁷⁷) až po nespomenutie odlišného stanoviska na zasadnutí súdu vôbec (§ 30 ods. 6 Zákona o Ústavnom súde Litvy).

b. Anonymita

50. Otázkou, či by mali byť odlišné stanoviská anonymné, sa zaoberalo len niekoľko krajín. Napríklad v Grécku musí rozsudok obsahovať počet hlasov proti a ich odôvodnenie⁷⁸, ale nezmieňuje sa o totožnosti týchto sudcov⁷⁹.

51. V Českej republike viedla prax komunistického režimu k zavedeniu odlišných stanovísk, na ktoré sa pozeralo ako na prostriedky ochrany osobnej integrity jednotlivých sudcov. Stále naplňajú túto úlohu. Pre sudcu Ústavného súdu Českej republiky je preto dôležité, aby bolo v záhlaví každého rozhodnutia zahrnuté meno sudcu spravodajcu, ktorý pripravil väčšinové rozhodnutie. Ak návrh nie je prijatý požadovanou väčšinou, predseda súdu prideliť vec inému sudcovi, ktorý ako nový sudca spravodajca pripraví návrh väčšinového stanoviska. Podľa českej doktríny sudca, ktorý vypracoval odlišné stanovisko, skladá svoju masku anonymity, pretože verejne priznáva, že nesúhlasí s väčšinou a že rozhodnutie súdu nebolo dosiahnuté jednoglasne. Ukazuje tiež, že víťazné rozhodnutie nebolo jednoznačne akceptované, ale že bolo dosiahnuté po ťažkých diskusiách a po zvážení viacerých argumentov. Spájanie

⁷⁶ § 72 ods. 3 znie takto: „Odlišné stanoviská sú predkladané ostatným sudcom ústavného súdu, ktorí sa k nim môžu vyjadriť v lehote troch dní. Sudca, ktorý stanovisko predložil, sa môže k týmto vyjadreniam vyjadriť do troch dní.“

⁷⁷ Publikované v Journal of Laws of the Republic of Poland on 19 December 2016, item 2072, pozri http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/Akty_normatywne/The_Act_on_the_Organisation_of_the_Constitutional_Tribunal_and_the_Mode_of_Proceedings_Before_the_Constitutional_Tribunal_en.pdf.

⁷⁸ Článok 93 ods. 3 Ústavy Grécka.

⁷⁹ Zákon č.184/1975.

odlišných stanovísk s konkrétnym sudcom zvyšuje jeho zodpovednosť za hlasovanie a obsah odlišného stanoviska.

7. Zverejniť alebo nezverejniť výsledok hlasovania

52. Zverejnenie stavu hlasov predstavuje prechod medzi tradíciou utajeného rokovania a ich zverejnením.

53. Existujú dôvody pre aj proti zverejneniu výsledku hlasovania. Argumentom v prospech zverejnenia je to, že povinné zverejnenie hlasovania prinesie lepší pohľad na hlasovanie a tak umožní lepšie predpovedať a posúdiť možné zmeny judikatúry súdu. S tým však súvisí požiadavka, aby neexistovali žiadne zákonné ustanovenia, ktoré by zakazovali zverejnenie.

54. Informácia o počte hlasov je okrem iného indikáciou stability riešenia prijatého v rozhodnutí, ktoré je dôležité nie len pre strany konania, ale umožňuje ostatným predvídať budúci vývoj judikatúry týkajúcej sa danej otázky. Môže tiež predstavovať dôležitý mechanizmus kontroly verejnosti, ktorej sa umožní sledovať súvislosti medzi rozhodovaním súdu a rozhodovaním jednotlivých sudcov. A nakoniec možno argumentovať, že zverejnenie hlasovania by mohlo prispieť k vyššej jednotnosti judikatúry.

55. Argumentom proti zverejneniu výsledku hlasovania je to, že podstatou odlišných stanovísk je predstaviť odlišné odôvodnenie, a nie predpokladať budúci vývoj či odhaliť, aká silná je väčšina z hľadiska počtu. Na čom záleží, je sila argumentov, a nie počet hlasov.⁸⁰

56. Zverejnením odlišného stanoviska sa zverejní aj skutočnosť, že súd nebol schopný dosiahnuť rozhodnutie jednohlasne. Ako už bolo uvedené, tí, ktorí nesúhlasia so zverejnením odlišných stanovísk, tvrdia, že podkopávajú rozhodnutie súdu a znižujú hodnotu precedensu. Zástancovia však tvrdia, že pluralita názorov podporuje legitimitu práva a umožňuje tým jeho rozvoj.

57. Benátska komisia uviedla, že odlišné stanoviská predstavujú súčasť rozhodnutia a mali by byť preto v každom prípade zverejnené spolu s väčšinovým rozhodnutím a zároveň *ex offio*, nie len na žiadosť sudcov, ktorí toto stanovisko predložili.⁸¹ Tieto stanoviská platia pre médium, kde sa rozhodnutie publikuje, ako aj na čas publikovania.

58. Tento názor podporuje aj Poradná rada európskych sudcov (CCJE) v stanovisku č. 11(2008) o kvalite súdnych rozhodnutí, ktoré v odsekoch 51 – 52 hovorí:

⁸⁰ Mnohé členské štáty Benátskej komisie sa touto otázkou nezaoberali, napríklad český zákon o ústavnom súde sa touto otázkou nezaobrá a zverejňovanie hlasov sa v praxi nikdy nepoužíva. Je zriedkavé, že informácie, ktoré sa dajú použiť na odvodenie počtu hlasov, možno nájsť v odôvodnení väčšiny alebo v odlišnom stanovisku (je to však vnímané negatívne, pretože publikovanie počtu hlasov sa javí ako dosť nevhodné zverejnenie informácií, čo zákon neupravuje). V Českej republike je možné jednoznačne určiť počet hlasov z odôvodnenia rozhodnutia pléna v situácii, keď návrh na zrušenie zákona získa väčšinu, ale nie kvalifikovanú väčšinu (z pätnástich sudcov, na zrušenie zákonného ustanovenia sa vyžaduje deväť hlasov.) V takomto prípade zákon a prax predpokladajú, že z odôvodnenia bude zrejmé, že zamietnutie odráža iba názor takzvanej relevantnej menšiny a že je to dôsledok skutočnosti, že požiadavka deviatich hlasov na neplatnosť nebola splnená.

⁸¹ Pozri CDL-AD (2009)042, stanovisko k návrhom zmien a doplnení zákona o ústavnom súde Lotyšska, ods. 18 a nasl.; CDL-AD(2011)018, stanovisko k návrhu ústavného zákona o ústavnom senáte Najvyššieho súdu Kirgizska, ods. 51; CDL-AD(2016)017, stanovisko k zmenám a doplneniam zákona o Ústavnom súde Gruzínska a zákona o konaní pred ústavným súdom, ods. 61.

„51. V niektorých krajinách môžu dať sudcovia odlišné stanovisko. V takých prípadoch by malo byť odlišné stanovisko publikované s väčšinovým rozhodnutím. Sudcovia tak vyjadrujú svoj úplný alebo čiastočný nesúhlas s rozhodnutím väčšiny sudcov a uvádzajú dôvody svojho nesúhlasu, alebo tvrdia, že rozhodnutie prijaté súdom môže byť alebo by malo byť založené na iných dôvodoch, než boli tie prijaté. Toto môže prispieť k vylepšeniu obsahu rozhodnutia a môže pomôcť tak pri pochopení rozhodnutia, ako aj pri vývoji práva.

52. Odlišné stanoviská by mali byť náležite odôvodnené a mali by odrážať sudcove posúdenie skutkového stavu a práva.“

IV. Zhrnutie

59. Existujú rozumné argumenty pre a rozumné argumenty proti odlišným stanoviskám na súdoch s ústavnoprávnou jurisdikciou. Ako ukázal *paradox disentu*, je možné pozeráť na odlišné stanovisko ako na podkopávanie autority rozhodnutia, ale práve tým zároveň zohráva aj konštruktívnu úlohu pri posilňovaní legitimacy súdov.

60. Rozhodnutie o zavedení či zakázaní odlišných stanovísk jasne prináleží štátom. Benátska komisia sa prikláňa k zavedeniu práva na pripojenie odlišného stanoviska, neexistuje však žiaden štandard.

61. Pre tie členské štáty, ktoré sa rozhodli povoliť odlišné stanoviská, má Komisia nasledujúce všeobecné odporúčania založené na logike koherentnosti:

a) Zákon zaobchádza s odlišnými stanoviskami ako právom sudcov a neukladá im povinnosť zverejniť stanovisko v každej veci, v ktorej nesúhlasia s názorom väčšiny.

b) Legitimita rozhodovacej činnosti súdu bude zabezpečená len takými odlišnými stanoviskami, ktoré ostávajú lojálne k súdu a jej inštitucionálnej úlohe. Preto by sa mali odlišné stanoviská sústreďovať na vysvetlenie toho, ako možno k veci pristúpiť odlišne, možno aj lepším spôsobom, a nie na to, že rozhodnutie prijaté väčšinou je nekvalitné.

c) Odlišné stanovisko by malo byť považované na riešenie *ultima ratio*. Je preto nevyhnutné, aby sudcovia diskutovali a snažili sa ovplyvniť väčšinový názor pred tým, než pristúpia k odlišnému stanovisku.

d) Pre kvalitu rozhodnutia a kolegiálnu na súde je nevyhnutné, aby mohla väčšina reagovať na napísané odlišné stanovisko a zmeniť svoj nález alebo odôvodnenie, ak je to potrebné. Ak väčšina zmení svoje odôvodnenie na základe odlišného stanoviska, taký sudca má právo vziať späť alebo zmeniť svoje stanovisko v krátkom čase. Vyžaduje sa, aby väčšina dostala odlišné stanovisko pred vyhlásením konečného rozhodnutia, jeho odoslaním účastníkom alebo zverejnením.

e) Kódex správania sa sudcov alebo etický kódex by sa mal venovať odlišným stanoviskám – nediktovať obsah, ale vymedziť hranice, ktoré nesmú byť prekročené, bez zasahovania do nezávislosti jednotlivých sudcov alebo poškodenia inštitúcií. Je dôležité, aby odlišné stanovisko, ktoré porušuje kódex správania alebo etický kódex

(alebo iný kódex), bolo publikované bez ohľadu na to, či bolo začaté konanie proti takému sudcovi.

f) Odlišné stanovisko predstavuje súčasť rozhodnutia, a preto by mal byť publikovaný vždy spolu s väčšinovým rozhodnutím a *ex officio*, nie len na základe žiadosti sudcu, ktorý dané stanovisko vypracoval.

62. Benátska komisia je členským štátom k dispozícii pri zavedení alebo úprave ustanovení o odlišných stanoviskách.

V. Príloha – úprava týkajúca sa odlišných stanovísk

A. Štáty s relevantnými ustanoveniami k odlišným stanoviskám

63. Nasledujúca časť predstavuje prehľad právnych situácií v tých členských štátoch Benátskej komisie, ktoré majú ustanovenia o odlišných stanoviskách vo svojej ústave, zákone o ústavnom súde alebo vnútornom poriadku či v oboch.

1. Albánsko

64. Podľa čl. 133 ods. 2 Ústavy Albánska a čl. 72 ods. 2 zákona o organizácii a fungovaní Ústavného súdu Albánska sú rozhodnutia ústavného súdu prijímané väčšinou všetkých členov.⁸² Sudca s odlišným názorom má právo na odlišné stanovisko, ktoré je potom pripojené a publikované spolu s rozhodnutím súdu (čl. 72 ods. 8 uvedeného zákona). Publikácia odlišných stanovísk je tiež upravená v čl. 132 ods. 3 albánskej ústavy.⁸³

2. Arménsko

65. Zákon o Ústavnom súde Arménskej republiky⁸⁴ ustanovuje, že súd prijíma rozhodnutie alebo záver k veci na neverejnom zasadnutí. Hlasovanie jednotlivých sudcov sa nezverejňuje (čl. 59). Podľa čl. 65 tohto zákona sú rozhodnutia súdu publikované v úradnom vestníku a bulletine ústavného súdu. Článok 62 zákona stanovuje, že rozhodnutia sú vo všeobecnosti prijímané väčšinou hlasov. Sudcovia nemajú právo zdržať sa hlasovania. V zmysle ods. 7 tohto článku vo veciach podľa čl. 100 ods. 1 a 2 ústavy môže člen súdu predložiť odlišné stanovisko ku konečnému rozhodnutiu, ako aj k odôvodneniu rozhodnutia, ktoré je publikované v bulletine ústavného súdu spolu s rozhodnutím.

66. Zdá sa však, že posledná novela ústavy ešte nebola zohľadnená, pretože čl. 100 súčasne platnej ústavy sa týka mimoriadnych schôdzí a zasadnutí národnej rady. Je možné, že odkaz v čl. 62 zákona o ústavnom súde nebol novelizovaný a mal by odkazovať na čl. 168 ods. 1 a 2 ústavy, ktoré sa týkajú kontroly ústavnosti zákonov.⁸⁵

⁸²Zákon č. 8577 o organizácii a fungovaní Ústavného súdu Albánskej republiky (10/2/2000), www.codices.coe.int

⁸³Ústava Albánska (1998, zmenená a doplnená v roku 2007), www.codices.coe.int.

⁸⁴Zákon Arménskej republiky o ústavnom súde (20/11/1995, posledná novela 1/6/2006), na adrese http://concourt.am/english/law_cc/index.htm. Rokovací poriadok je k dispozícii iba v arménskom jazyku.

⁸⁵Porovnaj Benátska komisia, stanovisko k zmenám a doplneniam zákona o Ústavnom súde Arménska, CDL-AD(2006)017 z 22. júna 2006, ods. 27, kde sa uvádza, že „obmedzenie odlišných stanovísk na prípady kontroly

3. Azerbajdžan

67. V Azerbajdžane zákon o ústavnom súde⁸⁶ umožňuje sudcom vyjadriť ich odlišné názory buď k výroku rozhodnutia alebo k odôvodneniu (čl. 17 ods. 7). Podľa čl. 64 musia byť odlišné stanoviská písomné a publikované spolu s rozhodnutím ústavného súdu. Článok 68 ďalej ustanovuje, že rozhodnutia pléna sa prijímajú väčšinou piatich sudcov, zatiaľ čo senáty prijímajú svoje rozhodnutia väčšinou všetkým členov. Podľa čl. 69 sú rozhodnutia pléna zverejnené v úradnom vestníku. Ostatné rozhodnutia sa zverejňujú po posúdení súdom v informačnom bulletinе súdu.

4. Bosna a Hercegovina

68. Článok 43 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu Bosny a Hercegoviny⁸⁷ upravuje odlišné stanoviská detailným spôsobom. Sudcovia, ktorí sa zúčastnili na posúdení veci, môžu pripojiť odlišné stanovisko. Môžu pripojiť obyčajné vyhlásenie, dissent alebo spojené odlišné stanovisko (čl. 43 ods. 1). Odlišné stanovisko musí byť vyjadrené a predložené písomne do 15 dní od zaslania rozhodnutia dotknutému sudcovi (čl. 43 ods. 2). Musí byť pripojené k programu zasadnutia a byť súčasťou dotknutého spisu. Tieto informácie musia byť uvedené v prijatom rozhodnutí (čl. 43 ods. 3). Odlišné stanovisko sa pripojí k rozhodnutiu a publikuje sa spolu s ním v úradnom vestníku a bulletinе ústavného súdu (čl. 43 ods. 4). V odseku 5 sa tiež uvádza, že rozhodnutie nesmie byť zaslané pred pripojením odlišného stanoviska, alebo kým sudcovi nevyprší čas stanovený v ods. 2.

69. Vo všeobecnosti sú rozhodnutia ústavného súdu prijímané väčšinou (plenárne aj senátne) alebo jednohlasne (senát: čl. 42 ods. 4 a 6 rokovacieho poriadku).

5. Brazília

70. Článok 96 Interných pravidiel Najvyššieho súdu Brazílie⁸⁸ stanovuje, že v každom konaní, okrem iného, sa odôvodnenie hlasovania pripojí k spisu spolu s rozhodnutím. Podľa ods. 2 tohto článku vláda vydáva správu, spísané hlasovanie a prepis súdneho konania do 20 dní od zasadnutia. Odsek 3 stanovuje, že sekretariát súdu urobí prepis z konania a hlasovania, ktoré nebolo vydané podľa ods. 2, s výnimkou prípadov, ktoré neboli preskúmané.

6. Bulharsko

71. Podľa čl. 32 Pravidiel organizácie činnosti ústavného súdu sa väčšina rozhodnutí súdu prijíma verejným hlasovaním. Sudcovia, ktorí s rozhodnutím nesúhlasia, ho môžu podpísať

ústavnosti zákonov a medzinárodných zmlúv sa javí ako prijateľná stredná cesta, ktorá vylučuje spolitizovanejšie kompetencie ako riešenie volebných sporov alebo obžaloby“.

⁸⁶Zákon Azerbajdžanskej republiky o ústavnom súde (23/12/2003) na adrese <http://www.constcourt.gov.az/laws/22>.

⁸⁷Rokovací poriadok Ústavného súdu Bosny a Hercegoviny (Úradný vestník č. 22/14), na adrese <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/pravila-suda/drugi-dio/?title=poglavlje-i-sjednice-ustavnog-Suda>.

⁸⁸<http://www.stf.jus.br/arquivo/cms/legislacaoRegimentoInterno/anexo/RISTF.pdf>.

a pripojiť dissent, v ktorom písomne vyjadria svoj názor.⁸⁹ Tí, ktorí sú súčasťou väčšiny, môžu pripojiť odlišné stanovisko k odôvodneniu.⁹⁰

72. Odlišné stanovisko však nie je povolené, ak je rozhodnutie prijímané tajným hlasovaním (čl. 32 ods. 4). Článok 33 ods. 1 Pravidiel stanovuje, že súdne rozhodnutia sa publikujú v úradnom vestníku spolu s odôvodnením a odlišnými stanoviskami v lehote 15 dní od jeho prijatia.

7. Chile

73. Podľa čl. 39 ods. 2 organického zákona o ústavnom súde „*disenty sudcov, ktorí nesúhlasia s väčšinovým názorom súdu, sa zaznamenajú do rozhodnutia*“.

8. Chorvátsko

74. V Chorvátsku ústavný súd prijíma väčšinu svojich rozhodnutí väčšinou hlasov všetkých sudcov. Sudcovia, ktorí s väčšinovým názorom nesúhlasia, môžu pripojiť svoje písomné stanovisko.⁹¹ Upravuje to aj rokovací poriadok ústavného súdu⁹², ktorý obsahuje samostatnú časť regulujúcu disenty podrobnejšie (časť 5).

75. Podľa čl. 50 rokovacieho poriadku môže viacero sudcov pripojiť aj spojené odlišné stanovisko (vzťahujú sa na to rovnaké pravidlá). Takého stanovisko je podpísané všetkými sudcami podávajúcimi dissent. Článok 51 ods. 1 rokovacieho poriadku stanovuje, že sudcovia, ktorí oznámia ústne, že chcú pripojiť odlišné stanovisko, môžu zároveň žiadať, aby sa ich stanovisko publikovalo spolu s prijatým rozhodnutím v úradnom vestníku. Písomné odôvodnenie odlišného stanoviska sa predloží predsedovi súdu v lehote 8 dní od prijatia rozhodnutia; dotedy (kým neuplynie lehota) sa rozhodnutie nepublikuje (čl. 51 ods. 3 a 4). Ak neodoznalo ústne odlišné stanovisko, môže sudca alebo skupina sudcov vyjadriť svoj odlišný názor písomne a zverejniť svoje stanovisko v primeranej lehote odo dňa písomného vyhotovenia rozhodnutia (čl. 27 ods. 5 zákona o ústavnom súde; čl. 52 ods. 1 rokovacieho poriadku). V praxi sa však odlišné stanoviská vyskytujú len veľmi zriedkavo.⁹³

⁸⁹ Nariadenia o organizácii činnosti Ústavného súdu, Úradný vestník č. 106/20. 12. 1991 (naposledy zmenené novelou č. 8/26. 1. 2001), na <http://www.refworld.org/pdfid/44ae60524.pdf>.

⁹⁰ Európsky parlament, odlišné stanoviská (2012), 20 f.

⁹¹ 91 Ústavný zákon o Ústavnom súde Chorvátskej republiky, Úradný vestník č. 49/02 (3/5/2002), čl. 27 ods. 1 a 4.

⁹² Rokovací poriadok Ústavného súdu, 22/11/2003, Úradný vestník č. 181/03 (zmenený a doplnený 15/1/2015, Úradný vestník č. 2/15), https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Editorially_revised_and_consolidated_text_of_the_Rules_of_Republic_of_the_Constitutional_Court_Republic_of_Croatia.pdf

⁹³ Barić, The Transformative Role of the Constitutional Court of the Republic of Croatia: From the ex-Yu to the EU. Working Paper Series. Analitika – Center for Social Research (2016), 33.

9. Cyprus

76. Na Cypre vykonáva ústavnoprávnu jurisdikciu v súčasnosti najvyšší súd⁹⁴ napriek ustanoveniam v ústave, ktoré hovoria o samostatnom ústavnom súde⁹⁵. Sudcovia majú umožnené pripájať odlišné stanoviská.⁹⁶

10. Česká republika

77. Zákon o ústavnom súde Českej republiky upravuje štruktúru, organizáciu a konanie pred ústavným súdom. V zmysle čl. 14 tohto zákona má sudca, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím pléna alebo s jeho odôvodnením, právo na zaznamenanie jeho individuálneho názoru do nahrávky z diskusií a pripojiť ho s uvedením jeho mena k rozhodnutiu. V súlade s čl. 22 sa to vzťahuje aj na členov senátu, ktorý nesúhlasia s rozhodnutím.⁹⁷

78. Odlišné stanoviská sú publikované vo vlastnom bulletine súdu, a nie v úradnom vestníku. Na konci rozhodnutia je uvedená poznámka o existencii odlišných stanovísk.⁹⁸ Voľba každého sudcu ostáva utajená, hoci sa v spoločnosti ozvali hlasy žiadajúce o zverejnenie hlasovania. Pri verejnom vyhlásení rozhodnutia sa odlišné stanoviská nečítajú z dôvodu, že by vyzneli ako posledné slovo, ktoré má väčší vplyv ako názor väčšiny.

79. V Českej republiky sa doteraz vedú diskusie o tom, či v prípade pokračujúceho nesúhlasu s názorom väčšiny je lepšie opakovať to isté odlišné stanovisko znovu a znovu, ale odlišné stanovisko by malo byť použité len raz a na rozhodnutie väčšiny by sa malo prihliadať ako na precedens. Pokiaľ ide o rozhodnutia pléna, v praxi sa využíva možnosť spoločného odlišného stanoviska alebo pripojenie sa k odlišnému stanovisku vydanému iným sudcom.

11. Dánsko

80. V Dánsku neexistuje samostatný ústavný súd.⁹⁹ Ako však bolo poznamenaná v úvode, sudcovia škandinávskych ústavných súdov zastávajú podobné funkcie ako ústavní sudcovia.¹⁰⁰

81. Každý sudca v Dánsku má právo vyjadriť svoj názor, či už súhlasný alebo nesúhlasný. V niektorých prípadoch je však potrebné, aby sa súd navonok javil ako jednotný.¹⁰¹ Odlišné

⁹⁴ Nicolatos/Parparinos/Hadjiprodromou, Administrative Justice in Europe, The Supreme Court of Cyprus (2018), 2; pozri http://www.aca-europe.eu/en/eurtour/i/countries/cyprus/cyprus_en.pdf

⁹⁵ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012).

⁹⁶ Nicolatos/Parparinos/Hadjiprodromou, Administrative Justice in Europe, The Supreme Court of Cyprus (2018), 29.

⁹⁷ Zákon č. 182/1993 o ústavnom súde (16/6/1993), na adrese <https://www.usoud.cz/sk/legal-basis/>

⁹⁸ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 21.

⁹⁹ Benátska komisia, Najvyšší súd Dánska. Pracovný dokument pre skupinu predsedov Konferencie európskych ústavných súdov, CDL-J (2006) 034 z 29. augusta 2006, 2.

¹⁰⁰ Bårdsen, The Nordic Supreme Courts as Constitutional Courts (Seminár, Október 2015), 1.

¹⁰¹ 101 Lindblom, The Role of the Supreme Courts in Scandinavia, 39 Scandinavian Studies In Law (2000), 325, 365.

stanoviská sú publikované ako súčasť rozhodnutia. Mená sudcov, ktorí ich vydali, sú zverejnené.¹⁰²

12. Estónsko

82. Estónsko nemá špecializovaný ústavný súd a kontrolu ústavnosti vykonáva osobitná časť najvyššieho súdu.¹⁰³ Je povolené publikovať odlišné stanoviská k rozsudkom a názorom na interpretáciu ústavného súdu.

83. Odlišné stanoviská sú upravené v zákone o konaní o preskúmaní ústavnosti.¹⁰⁴ Podľa § 57 tohto zákona sa rozhodnutia prijímajú jednoduchou väčšinou s tajným hlasovaním. Sudca alebo viaceri sudcov, ktorí nesúhlasia s výrokom alebo odôvodnením, môžu pripojiť (spoločné) odlišné stanovisko k rozhodnutiu. Toto stanovisko sa musí pripojiť v lehote do vyhlásenia rozhodnutia a musí byť podpísané všetkými sudcami, ktorí ho vypracovali (§ 57 ods. 2 a 5). Ustanovenie § 59 zákona ustanovuje rovnaké pravidlá aj pre odlišné stanoviská k rozhodnutiam v konaní o výklade ústavy. Odlišné stanoviská sú publikované spolu s rozhodnutím v oficiálnom zborníku a na webovom sídle súdu (§ 62 spomínaného zákona).¹⁰⁵

13. Fínsko¹⁰⁶

84. Fínska ústava nezakotvuje ústavný súd, ale upravuje súdnu kontrolu ústavnosti vykonávanú všeobecnými súdmi v prípadoch, keď je zákon v zjavnom konflikte s ústavou.¹⁰⁷ Fínski sudcovia majú povolené publikovať odlišné stanoviská.

85. Súdny poriadok v kapitole 24 § 7 ods. 8 stanovuje, že po hlasovaní sa nesúhlasné názory členov pripoja k rozhodnutiu okresného súdu. V prípade rozsudkov a konečných nariadení odvolacích súdov sa odlišné stanoviská členov pripoja k rozsudku alebo nariadeniu (kapitola 24, §15 ods. 8).¹⁰⁸

14. Gruzínsko

86. V Gruzínsku upravujú odlišné stanoviská dva samostatné zákony: Organický zákon o Ústavnom súde Gruzínska¹⁰⁹ a zákon o konaniach pred ústavným súdom¹¹⁰.

¹⁰² Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 21, a ďalšie odkazy. Pozri tiež Zahle, *Judicial Opinion Writing in the Danish Supreme Court* (Højesteret), 51 *Scandinavian Studies In* (2007), 559, 574ff.

¹⁰³ Pre ďalšie informácie pozri, Laffranque, *Dissenting Opinion and Judicial Independence*, *Juridica International* VIII/2003, 162, 166 f.

¹⁰⁴ Zákon o konaní pred ústavným súdom (1/7/2002, posledná zmena a doplnenie 6. 7. 2017), na adrese <https://www.riigiteataja.ee/en/tolge/pdf/528062017007>

¹⁰⁵ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 23. Pozri tiež Laffranque, *Dissenting Opinion in the European Court of Justice*, *Juridica International* IX/2004, 14.

¹⁰⁶ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 28.

¹⁰⁷ Pozri §106 ústavy (1999, posledná novela 2011, na

<http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf> (anglický preklad). Pre ďalšie informácie pozri aj Lavapuro/Ojanen/Scheinin, *Rights-based constitutionalism in Finland and the development of pluralist constitutional review*, 9 *International Journal of Constitutional Law* (2011), 505-531, e.g. at 517 f.

¹⁰⁸ Zákon o konaní pred súdom (č. 4/1734; posledná novela 2015). Pozri tiež Lindblom, *The Role of the Supreme Courts in Scandinavia*, 39 *Scandinavian Studies In Law* (2000), 325, 365.

¹⁰⁹ Organický zákon o ústavnom súde Gruzínska, zo 6. marca 2016, zákon č. 5161.

87. Podľa čl. 43 ods. 13 a čl. 47 organického zákona môže člen súdu vyjadriť svoj odlišný názor k výroku alebo odôvodneniu, ktorý sa vyhotovuje písomne pri prijímaní rozhodnutia. Písomné vyhotovenie celého rozhodnutia ústavného súdu, rovnako ako aj odlišné stanoviská sú publikované na webovom sídle súdu.

88. Odlišné stanovisko možno publikovať aj v Zbierke zákonov Gruzínska spôsobom, ktorý upravuje zákon o konaniach pred ústavným súdom v čl. 7 ods. 3 a 4.¹¹¹

15. Nemecko

89. Nemecká ústava od roku 1971 povoľuje ústavným sudcom vydávať odlišné stanoviská. Zákon o ústavnom súde (Zákon o spolkovom ústavnom súde¹¹²) v čl. 30 ods. 2 explicitne garantuje menšinovým sudcom právo publikovať ich odlišné stanoviská (*Sondervotum*). Ak sudca vyjadrí iný názor na rozhodnutie alebo jeho odôvodnenie počas diskusií, môže svoj názor vyjadriť v odlišnom stanovisku; odlišné stanovisko bude prílohou rozhodnutia.

90. Ďalšie podrobnosti sú stanovené v rokovacom poriadku.¹¹³ Podľa § 55 tohto poriadku musí byť odlišné stanovisko predložené predsedovi senátu v lehote troch týždňov od prijatia rozhodnutia. Odlišné stanovisko je vyhlásené spolu s rozhodnutím. Je tiež zverejnené v zbierke rozhodnutí ústavného súdu spolu s menom sudcu. Tie isté pravidlá platia na odlišné stanoviská k rozhodnutiam pléna.

91. Je dôležité poznamenať, že súd môže uviesť výsledok hlasovania v rozhodnutí, ale nie je to jeho povinnosť. V každom prípade sa však identita sudcov voliacich za a proti nezverejňuje.¹¹⁴

16. Grécko

92. Grécko nemá ústavný súd. Každý súd môže vykonávať kontrolu ústavnosti. Najvyšší osobitný súd je však kompetentný na riešenie konfliktov vo veciach výkladu ústavy medzi najvyššími súdmi.¹¹⁵

93. Grécka ústava vo všeobecnosti dovoľuje vydávanie odlišných stanovísk na súdoch. Článok 93 ods. 3 ústavy stanovuje, že odlišné stanovisko sa musí publikovať. Osobitný zákon upraví spôsob zápisu odlišného stanoviska do zápisnice, rovnako ako podmienky a predpoklady na jeho publikovanie. Toto ustanovenie sa aplikovalo zákonom č. 184/1975. V súlade s čl. 35 ods. 1 tohto zákona je hlasovanie anonymné; rozhodnutie musí obsahovať počet sudcov, ktorí nesúhlasia s rozhodnutím bez toho, aby sa zmieňoval o ich identite.¹¹⁶

¹¹⁰ Zákon Gruzínska o konaní pred ústavným súdom, 21/3/1996, zákon č. 159-nG (naposledy zmenený a doplnený zákonom č. 5162 z 6. marca 2016).

¹¹¹ Podrobnejšie informácie pozri v Stanovisku Benátskej komisie k zmenám a doplneniam zákona o Ústavnom súde Gruzínska a zákona o konaní pred ústavným súdom, CDL-AD(2016 017 zo 14. júna 2016, ods. 61, 63.

¹¹² Zákon o spolkovom ústavnom súde (1993, Spolkový vestník I, 1473, naposledy zmenený a doplnený 2017, Spolkový vestník I s. 3546; Gesetz über das Bundesverfassungsgericht).

¹¹³ Rokovací poriadok (2015, Spolkový vestník I, 286; Geschäftsordnung des Bundesverfassungsgerichts).

¹¹⁴ Kelemen, Dissenting Opinions in Constitutional Courts, 14(8) German Law Journal (2013), 1345, 1362 f.

¹¹⁵ Porov. článok 100 ústavy (revidovaný 27/5/2008). Pozri tiež Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 23.

¹¹⁶ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 24.

17. Maďarsko

94. Sudcovia Ústavného súdu Maďarska môžu predkladať odlišné individuálne stanoviská, ktoré sa zverejňujú spolu s konečným rozhodnutím.¹¹⁷ Ustanovenie § 66 zákona o ústavnom súde explicitne povoľuje publikáciu odlišných stanovísk spolu s písomným odôvodnením. Odlišné stanovisko sa pripája k rozhodnutiu.¹¹⁸

95. Odlišné stanoviská (predložené všetkými menšinovými sudcami spolu alebo len jedným z nich, ku ktorému sa pridali ďalší) možno predložiť v lehote 4 dní po prijatí konečného rozhodnutia; rozhodnutie sa uverejňuje až po uplynutí tejto lehoty tak, aby k nemu bolo možné pripojiť každé odlišné stanovisko.¹¹⁹

18. Island

96. Podobne ako je to v iných škandinávskych krajinách, ani Island nemá ústavný súd.¹²⁰ Individuálne stanoviská sudcov najvyššieho súdu sú povolené v zmysle čl. 135 Civilného súdneho poriadku.¹²¹

97. Pri verejnom vyhlásení a prečítaní záveru súdu sa oznámia všetky individuálne stanoviská (čl. 165 ods. 3). Pokiaľ ide o publikovanie rozhodnutí najvyššieho súdu, článok 165 ods. 4 stanovuje, že ak individuálne stanoviská dospeli k inému záveru než väčšinové rozhodnutie, publikujú sa tiež. Ak sa tak nestane, postačí uviesť, že existuje rozpor v dôvodoch, na základe ktorých bol prijatý záver.

19. Írsko

98. Írska ústava explicitne zakazuje publikáciu odlišných stanovísk vo väčšine ústavných otázok.¹²²

99. Sudcovia všeobecných súdov a najvyššieho súdu môžu pri výkone všeobecného súdnictva predkladať odlišné stanoviská. Na konania s kontrolu ústavnosti sa však uplatňujú prísne pravidlá.¹²³ Keď rozhoduje najvyšší súd o ústavnosti zákona na základe žiadosti prezidenta alebo odvolania nižšieho súdu, vydáva sa jedno rozhodnutie. Toto rozhodnutie väčšiny vyhlási jeden sudca. Nemožno vyhlásiť odlišné stanoviská; nie je dokonca ani možné zverejniť, že existujú také stanoviská (čl. 26 a 34 ods. 3 ústavy). Táto absencia odlišných

¹¹⁷ Trócsányi/Horvath, La pratique des opinions dissidentes en Hongrie, 8 Nouveaux Cahiers du Conseil Constitutionnel (2000), 1, <https://www.conseil-constitutionnel.fr/node/1196/pdf>.

¹¹⁸ Zákon o ústavnom súde č. CLI(2011).

¹¹⁹ Trócsányi/Horvath, La pratique des opinions dissidentes en Hongrie, 8 Nouveaux Cahiers du Conseil Constitutionnel (2000), 1 f.

¹²⁰ Porovnaj Bårdsen, The Nordic Supreme Courts as Constitutional Courts (Seminár, október 2015), 1.

¹²¹ Zákon o občianskom súdnom konaní / zákon č. 91/1991 Zb. O občianskoprávných veciach v znení zákona č. 38/1994, na <https://www.government.is/publications/legislation/lex/?newsid=8438c68e-fa06-11e7-9422-005056bc4d74>.

¹²² Írska ústava (1937, posledná zmena a doplnenie 2015), na adrese <http://www.irishstatutebook.ie/pdf/en.cons.pdf>.

¹²³ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 23.

stanovísk v ústavných veciach bola kritizovaná írskymi odborníkmi, ktorí ju vidia ako prekážku pre vývoj rozhodovacej činnosti súdu a pre dynamickejšiu interpretáciu ústavy.¹²⁴

20. Kazachstan

100. Podľa čl. 34 Ústavného zákona o Ústavnej rade Kazašskej republiky „*člen ústavnej rady, ktorý nesúhlasí s konečným rozhodnutím, má právo predložiť vlastné písomné stanovisko*“. Podľa čl. 37 ods. 2 sa v konečnom rozhodnutí uvádza zloženie ústavnej rady, ktoré rozhodnutie prijalo a podľa čl. 41 je publikované v kazašskom a ruskom jazyku v oficiálnych štátnych novinách.

21. Kosovo

101. Článok 61 Rokovacieho poriadku Ústavného súdu Kosovskej republiky č. 01/2018 (prijatého 31. mája 2018) obsahuje právnu úpravu odlišných stanovísk.

102. Článok 61 ods. 1 hovorí, že „*sudca ústavného súdu má právo pripojiť k rozhodnutiu súdu písomné odlišné stanovisko. K odlišnému stanovisku sa môžu pripojiť ďalší sudcovia a je v ňom uvedený odôvodnenie, prečo sudca nesúhlasí s rozhodnutím väčšiny*“. Odsek 2 stanovuje, že „*sudca nemá právo priložiť odlišné stanovisko k uzneseniu o neprípustnosti alebo k rozhodnutiu súdu. Každý sudca má právo v takomto uznesení o neprípustnosti alebo v rozhodnutí, že nesúhlasí s väčšinou*“.

22. Kórejská republika

103. Podľa čl. 36 ods. 3 Zákona o Ústavnom súde Kórei (1988) „*každý sudca, ktorý sa zúčastňuje na rozhodovaní, vyjadrí svoj názor v písomnom rozhodnutí*“. Článok 36 ods. 5 stanovuje, že „*konečné rozhodnutie sa uverejňuje vo Vestníku vlády*“.

23. Kirgizsko

104. Článok 49 ústavného zákona o ústavnoprávnom senáte Najvyššieho súdu Kirgizskej republiky stanovuje, že „*sudca ústavnoprávneho senátu, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím senátu alebo ktorý hlasoval za rozhodnutie alebo vyhlásenie meritu veci, ale je v menšine, pokiaľ ide o iné otázky alebo o motiváciu na prijatie rozhodnutia, má právo predložiť svoje odlišné stanovisko písomne. Jeho dissent bude pripojený k spisu a bude publikované simultánne s rozhodnutím senátu v rovnakej publikácii ako rozhodnutie*“.

24. Lotyšsko¹²⁵

105. Podľa zákona o ústavnom súde sa rozsudky ústavného súdu prijímajú väčšinou a rokovania sa konajú *in camera* (§30).¹²⁶ Sudcovia majú však právo písomne vyjadriť odlišné stanovisko, ktoré sa pripojí k rozhodnutiu, ale nie je vyhlásené na súdnom pojednávaní (§30 ods. 6).

¹²⁴ O'Tuama, Judicial Review under the Irish Constitution: Pre viac pozri American than Commonwealth, Electronic Journal of Comparative Law (2008), <https://www.ejcl.org/122/art122-2.pdf>.

¹²⁵ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 25.

¹²⁶ Zákon o ústavnom súde (9. jún 1996, naposledy novelizované 9. decembra 2013), na <http://www.satv.tiesa.gov.lv/en/2016/02/04/constitutional-court-law/>.

106. V súlade s čl. 145 rokovacieho poriadku ústavného súdu¹²⁷ odlišné stanovisko musí byť do dvoch týždňov od oznámenia rozsudku predložené predsedovi písomne. Odlišné stanovisko sa uverejní v súlade s postupom ustanoveným uvedeným zákonom. To znamená, že podľa čl. 33 zákona o ústavnom súde sa zverejní do dvoch mesiacov, rozsudky sa uverejňujú v úradnom vestníku do piatich dní od ich prijatia. Ústavný súd uverejňuje zbierku rozsudkov raz ročne, v ktorej sú zahrnuté všetky rozsudky a odlišné stanoviská.¹²⁸

25. Litva¹²⁹

107. Zákon o Ústavnom súde Litvy¹³⁰ umožňuje publikáciu odlišných stanovísk.

108. Článok 55 stanovuje, že sudca, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím prijatým súdom, môže predložiť svoje (písomné a odôvodnené) odlišné stanovisko do troch dní od vyhlásenia dotknutého rozhodnutia. Odlišné stanovisko sa pripojí k rozhodnutiu; o tejto skutočnosti sa informujú účastníci konania a médiá. Tento postup je detailne upravený v štvrtej časti rokovacieho poriadku súdu (čl. 144 – 156).¹³¹

109. V súlade s týmito článkami sú disenty (sudcov, ktorí boli prítomní pri prerokovaní veci) rozosielané medzi všetkých sudcov; dvaja a viacerí sudcovia môžu predložiť spoločné odlišné stanovisko (čl. 144). Podľa čl. 148 môže sudca predložiť odlišné stanovisko k celému odôvodneniu alebo len k jeho častiam a/alebo odlišné stanovisko k výroku rozhodnutia, k celému rozhodnutiu a pod. Článok 150 stanovuje, že odlišné stanovisko nesmie okrem iného viesť k zverejňovaniu názorov iných sudcov či zverejneniu hlasovania. Pokiaľ ide o publikáciu, čl. 152 stanovuje, že odlišné stanovisko je publikované na webovom sídle súdu a je pripojené k rozhodnutiu; o tejto skutočnosti sa informujú účastníci konania a médiá.

26. Mexiko

110. Článok 7 organického zákona o Federálnom ústavnom súdnictve v súvislosti s najvyšším súdom upravuje, že „*ak sudca nesúhlasí s väčšinou, môže uviesť svoje stanovisko na konci konečného rozhodnutia za predpokladu, že ho predloží do piatich dní od hlasovania*“.

27. Moldavsko

111. Odlišné stanoviská sudcov Moldavska sú upravené v zákone o ústavnom súde.¹³² Článok 67 tohto zákona stanovuje, že sudca ústavného súdu, ktorý nesúhlasí s rozsudkom alebo stanoviskom, môže vyjadriť svoje odlišné stanovisko písomne. Na základe žiadosti sa toto stanovisko pripojí k prijatému rozhodnutiu.

¹²⁷ Rokovací poriadok (2. máj 2014), at <http://www.satv.tiesa.gov.lv/en/2016/02/04/hello-world/>.

¹²⁸ Bližšie pozri Stanovisko Benátskej komisie k návrhom zmien a doplnení zákona o lotyšskom Ústavnom súde (CDL-AD(2009) 042) z 13. októbra 2009, ods. 20-21.

¹²⁹ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 25f.

¹³⁰ Zákon o Ústavnom súde Litovskej republiky (3. február 1993, zmenený a doplnený 11. november 2008), na adrese <http://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-law-on-the-constitutional-court/193>

¹³¹ Rokovací poriadok ústavného súdu (3. mája 2004, zmenený a doplnený 31. augusta 2015) na adrese <http://www.lrkt.lt/en/about-the-court/legal-information/the-rules-of-the-constitutional-court/194>

¹³² Zákon Moldavskej republiky o ústavnom súde, č. 502-XIII (16. 6. 1995, zmenený a doplnený 3. 3. 2009), na adrese <http://www.constcourt.md/public/files/file/Baza%20legala/CodJC.en.pdf>.

112. V súlade s čl. 17 písm. c) zákona o ústavnom súde¹³³ môžu sudcovia vo všeobecnosti vydať súhlasný alebo nesúhlasný názor pri prijatí rozhodnutia súdom. Podľa čl. 26 ods. 1 rovnakého zákona súd prijíma rozsudky, uznesenia a vydáva stanoviská. Sudca musí hlasovať pre alebo proti prijatiu rozhodnutiu. Článok 27 stanovuje, že rozhodnutie súdu je prijímané väčšinou a výsledok hlasovania je verejný. Na základe žiadosti sa k rozhodnutiu pripojí odlišné stanovisko sudcu (porovnaj čl. 67 zákona o ústavnom súde).¹³⁴

28. Monako

113. Pravidlá upravujúce organizáciu a konanie pred Najvyšším súdom Monaka boli prijaté v roku 1963.¹³⁵ Podľa čl. 34 mená sudcov, ktorí nesúhlasia s rozhodnutím, sú uvedené v rozhodnutiach súdu. Prehľad rozhodnutí je publikovaný v oficiálnom vestníku *Journal de Monaco* (čl. 37¹³⁶).

29. Čierna Hora

114. Podľa čl. 151 ústavy prijíma Ústavný súd Čiernej Hory rozhodnutia absolútnou väčšinou. Rozhodnutia ústavného súdu sa uverejňujú.¹³⁷

115. Článok 40 zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory stanovuje, že diskusia a hlasovanie sú tajné, zatiaľ čo rozhodnutie je verejné. Sudcovia môžu vyjadriť svoje stanovisko s uvedením dôvodov, pre ktoré celkom alebo sčasti súhlasia s rozhodnutím, ale sa domnievajú, že existujú ďalšie dôvody, ktoré mali byť uvedené vo výroku alebo v odôvodnení, na základe ktorých čiastočne alebo celkom nesúhlasia s prijatým rozhodnutím. Toto stanovisko sa uverejňuje na webovom sídle ústavného súdu spolu s rozhodnutím, ku ktorému sa vzťahuje. Sudca, ktorý stanovisko vyhotovil, môže žiadať, aby bolo uverejnené v oficiálnom vestníku spolu s rozhodnutím.¹³⁸

30. Nórsko

116. Ustanovenie § 88 Ústavy Nórska stanovuje, že Najvyšší súd Nórska vyhlasuje rozsudky na poslednom stupni.¹³⁹ Súdne rozhodnutia najvyššieho súdu sú publikované v nórskej

¹³³ Zákon o ústavnom súde č. 317-XIII (13. 12. 1994).

¹³⁴ Článok 27 zmenený a doplnený zákonom č. 213-XVI (23. 10. 2008), na adrese <http://www.bbcj.eu/law-constitutional-court-republic-moldova/>.

¹³⁵ Zvrchované nariadenie o organizácii a fungovaní najvyššieho súdu č. 2.984 zo 16. 4. 1963 (naposledy zmenené a doplnené 15. 9. 2016), na adrese <https://www.legimonaco.mc/305/legismclois.nsf/ViewTNC/2FFC5CC166BD369EC125773F00383862!OpenDocument>

¹³⁶ Zmenené a doplnené nariadením vlády č. 5.371 z 19. 6. 2015.

¹³⁷ Ústava Čiernej Hory (2007), na adrese <https://web.archive.org/web/20080119172342/http://www.legislationline.org/upload/legislations/01/9c/b4b8702679c8b42794267c691488.htm>.

¹³⁸ Zákon o Ústavnom súde Čiernej Hory (26. 2. 2015). Podrobnosti pozri aj Stanovisko Benátskej komisie k návrhu zákona o Ústavnom súde Čiernej Hory, CDL-AD(2014)033 z 13. októbra 2014, ods. 41.

¹³⁹ Ústava Nórskeho kráľovstva (1814, posledná novela 24. 5. 2016).

zbierke zákonov a v Právnom informačnom systéme nadácie Lovdata.¹⁴⁰ Sudcovia môžu pripájať vlastné stanoviská; disenty sa vyhlasujú a vyjadrujú verejne.¹⁴¹

31. Peru

117. Organický zákon o ústavnom súde č. 28301 stanovuje v čl. 5, že „*sudcovia sa nemôžu hlasovania zdržať a vždy musia hlasovať za alebo proti rozhodnutiu. Dôvody rozhodnutia a individuálne hlasy sú uvedené v rozhodnutí v súlade s osobitným zákonom*“.

32. Poľsko

118. Podľa čl. 190 ods. 5 poľskej ústavy sú rozhodnutia Ústavného tribunálu prijímané absolútnou väčšinou.¹⁴²

119. Zákon o organizácii Ústavného tribunálu¹⁴³ detailne upravuje pravidlá pripájania odlišných stanovísk. Článok 106 tohto zákona predstavuje právny základ pre odlišné stanoviská. Podľa tohto ustanovenia sa rozhodnutie súdu prijíma väčšinou hlasov. Sudca, ktorý nesúhlasí s väčšinovým rozhodnutím, môže pred vyhlásením rozhodnutia predložiť písomne odlišné stanovisko obsahujúce dôvody pre jeho predloženie. V rozhodnutí musí byť uvedené, že bolo predložené odlišné stanovisko. Toto stanovisko možno vydať k výroku, ako aj len k odôvodneniu. Rozhodnutie je podpísané všetkými sudcami, aj tými, ktorí boli prehlasovaní.

33. Portugalsko

120. V Portugalsku môžu disenty predkladať sudcovia všeobecných súdov aj ústavní sudcovia. Sudcovia ústavného súdu majú právo predkladať dôvody, ak hlasujú proti rozhodnutiu (*voto vencido*; porazený hlas) v súlade s čl. 42 ods. 4 zákona o Ústavnom súde.¹⁴⁴

121. Podľa čl. 3 tohto zákona sú rozhodnutia ústavného súdu publikované v úradnom vestníku (v prvom alebo druhom zväzku podľa povahy rozhodnutia), zatiaľ čo podľa čl. 115 sú všetky rozhodnutia súdu, ktoré sú dôležité pre doktrínu súdu, publikované vo vestníku ministerstva spravodlivosti (vyberá ich predseda).

¹⁴⁰ Internetové sídlo najvyššieho súdu na adrese <https://www.domstol.no/en/Enkelt-domstol/-norges-hoyesterett/the-supreme-court-of-norway/>

¹⁴¹ 141 Lindblom, The Role of the Supreme Courts in Scandinavia, 39 Scandinavian Studies In Law (2000), 325, 365. See also Supreme Court of Norway, Annual Report 2016, 14 f, https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/internett/virksomhetsrapportforretningsstatistikk/endelig-nettversjon-1.2.17-supremecourtofnorway2016_korr3.pdf.

¹⁴² Ústava Poľskej republiky (2. 4. 1997), Zbierka zákonov (Dziennik Ustaw) č. 78, položka 483, na <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

¹⁴³ 143 Zákon o organizácii ústavného súdu a konaní pred ním (30. 11. 2016), Zbierka zákonov 19. 12. 2016, bod 2072, na adrese http://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/dokumenty/Akty_normatywne/The_Act_on_the_Organisation_of_the_Constitutional_Tribunal_and_the_Mode_of_Proceedings_Before_the_Constitutional_Tribunal_en.pdf.

¹⁴⁴ Zákon o ústavnom súde č. 28/1982 (15. 11. 1982), úradný vestník č. 264/1982, Série č. 1982-11-15, naposledy zmenený a doplnený zákonom č. 1/2018 (19. 4. 2018), na adrese <http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/legislacao0101.html>; nie je k dispozícii žiadny preklad. Porovnaj tiež Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 27.

34. Rumunsko

122. Rozhodnutia Ústavného súdu Rumunska sú zvyčajne prijímané absolútnou väčšinou, ako to upravuje čl. 6 zákona o ústavnom súde.¹⁴⁵

123. Podľa čl. 59 tohto zákona môžu sudcovia, ktorí hlasovali proti rozhodnutiu, predložiť odlišné stanovisko. Toto odlišné stanovisko sa môže týkať výroku, ako aj odôvodnenia. Toto stanovisko bude publikované spolu s rozhodnutím v Zbierke zákonov Rumunska.

124. Ústavný súd 23. júna 2017 prijal rozhodnutie č. 1/2017¹⁴⁶, ktoré zakazuje „*hodnotenie moralizujúceho, ostentatívneho, provokujúceho charakteru alebo politicky sugestívne názory, rovnako aj takých, ktoré vedú k takému záveru*“. Ďalej, „*odlišné stanoviská nemôžu prekročiť hranicu až do bodu priamej kritiky rozhodnutia ústavného súdu a nemôžu sa stať stránickou kritikou rozhodnutia ústavného súdu*“. V súlade s rozhodnutím 1/2017 musia byť odlišné stanoviská predložené predsedovi súdu, ktoré môže požiadať sudcu o zmeny v stanovisku, ak nerešpektuje tieto kritériá a ak to sudca odmietne, rozhodne, že sa odlišné stanovisko nezverejní.

125. Toto rozhodnutie Ústavného súdu Rumunska bolo zrušené odvolacím súdom v Bukurešti 20. júna 2018.

35. Ruská federácia

126. V Ruskej federácii čl. 70 zákona o ústavnom súde¹⁴⁷ ustanovuje, že rokovanie o konečnom rozhodnutí vo veci je verejné. Sudcovia ani iné osoby prítomné na zasadnutí nemajú právo zverejniť obsah diskusie alebo výsledok hlasovania.

127. Podľa čl. 72 sú rozhodnutia prijímané na základe menovitého hlasovania jednoduchou väčšinou. Nie je povolené zdržať sa hlasovania. Článok 76 stanovuje, že sudca ústavného súdu, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím, môže vyjadriť svoj názor písomne. Osobitné stanovisko sudcu sa pripojí k spisu a zverejní sa spolu s rozhodnutím súdu. Sudca, ktorí hlasoval za prijatie rozhodnutia alebo za výrok rozhodnutia, ale ktorý bol v menšine pri hlasovaní alebo pri dôvodoch prijatia rozhodnutia, môže vyjadriť svoje nesúhlasné stanovisko s väčšinovým rozhodnutím písomne. Toto písomné nesúhlasné stanovisko je tiež pripojené k spisu a publikované v zbierke súdu.

128. Pokiaľ ide o publikovanie rozhodnutí ústavného súdu, sú uverejnené v zbierke ústavného súdu.

36. Srbsko

129. Právny základ pre Ústavný súd Srbskej republiky predstavuje ústava (čl. 166 – 175)¹⁴⁸, zákon o ústavnom súde¹⁴⁹ a rokovací poriadok¹⁵⁰.

¹⁴⁵ Zákon č. 47 z roku 1992 o organizácii a fungovaní ústavného súdu (naposledy zmenený a doplnený zákonom č. 330/2009), <https://www.ccr.ro/Legea-nr-471992>. Porovnaj tiež Toader/Puskás Zoltán, Národná správa prezentovaná na Svetovej konferencii ústavného súdnictva v roku 2011, na adrese http://www.venice.coe.int/WCCJ/Rio/Papers/ROM_Toader_E.pdf.

¹⁴⁶ Úradný vestník, časť I č. 447. z 23. júna 2017.

¹⁴⁷ Federálny ústavný zákon č. 1-FKZ o ústavnom súde (21.7.1994, novelizovaný 8. 2. 2001).

130. Článok 49 zákona o ústavnom súde stanovuje, že rozhodnutia súdu sú vo všeobecnosti publikovaní v Úradnom vestníku Srbskej republiky.

131. Podľa čl. 36 rokovacieho poriadku súdu sudca má právo na dissent. Sudca musí ústne oznámiť túto skutočnosť na zasadnutí, na ktorom sa prijíma rozhodnutie. Musí tiež predložiť písomné odôvodnenie svojho nesúhlasu, ktoré sa publikuje spolu s rozhodnutím v úradnom vestníku a v bulletine ústavného súdu. Odlišné stanovisko sa publikuje v zbierke rozhodnutí vydávanom súdom v rovnakom čísle, ako je rozhodnutie, ku ktorému patrí. Tie isté pravidlá platia pre spoločné odlišné stanovisko viacerých sudcov.

37. Slovenská republika

132. Sudca Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím (či už senátnym alebo plenárnym), má právo, aby do zápisnice o hlasovaní bolo zaznamenané, že pripája odlišné stanovisko, ktoré sa publikuje ako súčasť rozhodnutia, ako to stanovuje §32 zákona o ústavnom súde.¹⁵¹

133. Podľa čl. 33 tohto zákona sa vo všeobecnosti rozhodnutia o súlade právnych predpisov, o výklade ústavy a pod. publikujú v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

38. Slovinsko

134. Podľa zákona o ústavnom súde¹⁵² a rokovacieho poriadku¹⁵³ majú sudcovia Ústavného súdu Slovinska právo na vydávanie odlišných stanovísk.

135. Článok 40 zákona o ústavnom súde stanovuje, že súd rozhoduje na neverejnom zasadnutí a že každý sudca, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím alebo jeho odôvodnením môže vyhlásiť, že pripojí písomné odlišné stanovisko. Toto stanovisko musí predložiť v lehote stanovenej rokovacím poriadkom, inak sa na to hľadá, ako keby sudca nepripojil odlišné stanovisko (pozri čl. 72 rokovacieho poriadku). Podľa čl. 66 rokovacieho poriadku rozhodnutia vo všeobecnosti obsahujú, okrem iného, informáciu o zložení súdu, ktoré prijalo rozhodnutie, ktoré tiež obsahuje výsledok hlasovania, mená sudcov, ktorí hlasovali proti a tých, ktorí pripojili odlišné stanovisko.

136. Článok 71 rokovacieho poriadku ďalej uvádza, že odlišné stanovisko sa môže týkať buď výroku rozhodnutia alebo odôvodnenia. Je navyše možné, aby skupina sudcov pripojila

¹⁴⁸ Ústava Srbskej republiky (Úradný vestník č. 98/2006), na adrese

<http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/235-100028/constitution>.

¹⁴⁹ Zákon o ústavnom súde z roku 2007 (Úradný vestník č. 109/07 z 2. 8. 2007, naposledy zmenený a doplnený 14. 12. 2015), na adrese

<http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/237-100030/law-on-the-constitutional-court>.

¹⁵⁰ Rokovací poriadok (Úradný vestník č. 103/13) prijatý 14. 11. 2013, na adrese

<http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/238-101921/rules-of-procedure>.

¹⁵¹ Zákon č. 38/1993 o organizácii ústavného súdu, o konaní pred ústavným súdom a postavení jeho sudcov (20. 1. 1993, naposledy zmenený a doplnený zákonom č. 324/2004), na adrese

http://portal.concourt.sk/download/attachments/3604914/a_38_1993.pdf.

¹⁵² Zákon o ústavnom súde, Úradný vestník, č. 64/07, na adrese

<http://www.us-rs.si/media/constitutional-court.act.full.text.pdf>.

¹⁵³ Rokovací poriadok Ústavného súdu Slovinska (2011), Úradný vestník č. 86/07, 54/10 a 56/11, na adrese <http://www.us-rs.si/en/about-the-court/legal-basis/the-rules-of-procedure-of-the-constitutional-court/>

spoločné stanovisko alebo sa k jednému sudcovi môže pripojiť iný. Podľa čl. 73 rokovacieho poriadku ak je rozhodnutie publikované v zbierke rozhodnutí ústavného súdu, na internete a pod., odlišné stanoviská sú publikované spolu s rozhodnutím. Keďže publikáciu hradí súd, nie sú publikované v úradnom vestníku.¹⁵⁴

39. Španielsko

137. Španielsky právny poriadok upravuje odlišné stanoviská. Ústava explicitne uvádza, že odlišné stanoviská sú publikované spolu s rozhodnutím ústavného súdu v úradnom štátnom vestníku (čl. 164).¹⁵⁵

138. Článok 90 organického zákona na ústavnom súde¹⁵⁶ ďalej upresňuje, že rozhodnutia sú zvyčajne prijímané jednoduchou väčšinou. Sudcovia môžu vyjadriť svoj nesúhlas v odlišnom stanovisku (voto particular), ktoré musia odôvodniť na zasadnutí. Odlišné stanoviská sú súčasťou rozhodnutia a sú publikované v zbierke zákonov spolu s rozhodnutím, ktorého sa týkajú.

40. Švédsko

139. Podobne ako v iných škandinávskych krajinách, neexistuje tu centralizovaný ústavný súd. Všetci sudcovia môžu vydávať odlišné stanoviská.¹⁵⁷ Musia ich oznámiť a vysvetliť verejne.¹⁵⁸

140. Pokiaľ ide o rozsudky a konečné rozhodnutia, účastníci konania musia byť oboznámení s odlišným stanoviskom v rovnakom čase a rovnakým spôsobom ako rozsudok či rozhodnutie (časť 17, §1, 9 a 12 súdneho poriadku¹⁵⁹).

41. Macedónsko

141. Odlišné stanoviská sú regulované v rokovacom poriadku ústavného súdu.¹⁶⁰ Článok 25 tohto poriadku stanovuje, že sudca, ktorý nesúhlasí s rozhodnutím alebo ktorý si myslí, že by mal byť založený na inom právom základe, môže vyjadriť svoj názor v písomnom odlišnom stanovisku.

142. Odlišné stanovisko je publikované v bulletine súdu a v oficiálnej zbierke, v ktorej je publikované rozhodnutie.

¹⁵⁴ Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 27 f, s ďalšími odkazmi.

¹⁵⁵ Ústava z roku 1978 (revidovaná v roku 2018), na adrese <http://www.senado.es/web/conocersenado/normas/constitucion/index.html?lang=en>

¹⁵⁶ Organický zákon č. 2/1979 Zb. o ústavnom súde (3/10/1979, zmenený a doplnený organickým zákonom č. 6/2007), preklad nie je k dispozícii.

¹⁵⁷ Bårdsen, The Nordic Supreme Courts as Constitutional Courts (seminár, október 2015); Európsky parlament, Odlišné stanoviská (2012), 28, s ďalšími odkazmi. Pozri tiež Laffranque, Disenting Opinion and Judicial Independence, Juridica International VIII / 2003, 162, 165.

¹⁵⁸ Lindblom, The Role of the Supreme Courts in Scandinavia, 39 Scandinavian Studies In Law (2000), 325, 365.

¹⁵⁹ Súdny poriadok (1942: 740, zmenený a doplnený v 1998), na adrese <https://www.government.se/government-policy/judicial-system/the-swedish-code-of-judicial-procedure/>.

¹⁶⁰ Rokovací poriadok ústavného súdu (7. 10. 1992), úradný vestník č. 394/92.

42. Turecko

143. Turecký zákon, ktorým sa zakladá a upravuje konanie pred ústavným súdom¹⁶¹ stanovuje, že sudcovia, ktorí nesúhlasia s rozhodnutím, môžu predložiť svoje odôvodnenie opozícii k výroku rozhodnutia v lehote stanovenej rokovacím poriadkom (čl. 55 zákona).

144. Podľa čl. 57 rokovacieho poriadku ústavného súdu¹⁶² sú rozhodnutia vo všeobecnosti prijímané jednoduchou väčšinou. Sudcovia môžu preložiť predložiť disenty samostatne alebo spoločne. Ak tak urobia v stanovenej lehote po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia, tieto stanoviská sa zahrnú do tohto rozhodnutia, inak sa rozhodnutie publikuje bez nich.

145. Vo všeobecnosti sú rozhodnutia publikované v úradnom vestníku (čl. 66 zákona). Avšak zatiaľ čo odôvodnené rozhodnutie o zrušení právnych predpisov a vo veci námietok sú publikované v úradnom vestníku, predsedníctvo súdu rozhodne, ktoré ďalšie rozhodnutia tam budú publikované tiež (čl. 58 rokovacieho poriadku).

43. Ukrajina

146. Zákon o ústavnom súde Ukrajiny¹⁶³ stanovuje v čl. 93, že sudca, ktorý podpísal rozsudok, stanovisko alebo uznesenie o odmietnutí alebo o skončení konania, môže pripojiť odlišné stanovisko za podmienok stanovených rokovacím poriadkom (pozri nižšie).¹⁶⁴

147. Odlišné stanovisko musí byť písomné, pripojené k rozhodnutiu, ktorého sa týka, a publikované na webovom sídle. V súlade s čl. 94 zákona sú akty ústavného súdu zvyčajne uverejnené na webovom sídle súdu. Spolu s odlišným stanoviskom je akt publikovaný v bulletine ústavného súdu.

148. Ďalšia úprava odlišných stanovísk je v čl. 73 až 75 spomenutého rokovacieho poriadku ústavného súdu. čl. 74 upravuje lehotu na predkladanie odlišných stanovísk (12 dní od prijatia rozhodnutia). Článok 73 hovorí, že text odlišného stanoviska je pridaný za textom aktu súdu. Článok 75 upravuje publikáciu.

44. Veľká Británia

149. Vo Veľkej Británii nie je ústavný súd.

150. Sudcovia v súlade s tradíciou vydávajú rozhodnutia *seriatim* (pozri ods. 12).

151. Pokiaľ ide o kontrolu ústavnosti, najvyšší súd je oprávnený rozhodovať o súlade právnych predpisov s Dohovorom o ľudských právach a základných slobodách a o ústavných otázkach. Súd vydáva rozhodnutia *seriatim* aj v týchto prípadoch.

B. Európsky súd pre ľudské práva

152. V judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva zohrávajú významnú úlohu odlišné stanoviská. V článku 45 ods. 2 Dohovoru o ľudských právach a základných slobodách sa

¹⁶¹ Zákon o zriadení a rokovacom poriadku ústavného súdu č. 6216 (30/3/2011), na adrese <http://www.constitutionalcourt.gov.tr/inlinepages/legislation/LawOnConstitutionalCourt.html>.

¹⁶² Rokovací poriadok ústavného súdu (Úradný vestník 12/7/2012, č. 28351).

¹⁶³ Zákon o ústavnom súde (zmenený a doplnený zákonom č. 2147-VIII, 3.10.2017).

¹⁶⁴ Rokovací poriadok Ústavného súdu Ukrajiny (22. 2. 2018, č. 1-PS/2018).

výslovne uvádzajú odlišné stanoviská: ak teda rozsudok nepredstavuje jednomyselný názor sudcov (úplne alebo čiastočne), každý sudca má právo vydať odlišné stanovisko.

153. Toto ustanovenie je doplnené čl. 74 ods. 2 rokovacieho poriadku, ktorý stanovuje, že každý sudca, ktorý sa zúčastnil na posudzovaní prípadu, je oprávnený pripojiť k rozsudku odlišné stanovisko (alebo nesúhlasné vyhlásenie).¹⁶⁵

154. V podobnom duchu čl. 88 rokovacieho poriadku stanovuje, že každý sudca môže k rozhodnutiu alebo poradnému stanovisku pripojiť samostatné odlišné stanovisko alebo nesúhlasné vyhlásenie.

155. Odlišné stanoviská, ktoré sú na úrovni Veľkej komory dosť bežné, slúžia ako vhodný nástroj na vyjadrenie vnútornej plurality súdu.¹⁶⁶ Často sú spojené s túžbou ilustrovať vnútroštátne sociálne a právne pozadie. V tejto súvislosti sa pravidelne uskutočňuje dialóg medzi sudcami a členskými štátmi, ktorý podľa všetkého zvyšuje prijatie rozsudkov národnými vládami.¹⁶⁷

156. Hoci sa vyskytli prípady disentujúcich sudcov, ktorí obhajovali názory svojej vlastnej vlády, iní používali odlišné stanoviská s cieľom poskytnúť usmernenie svojej krajine v súvislosti s úpravou vnútroštátneho práva.¹⁶⁸ Diskusie v rámci Európskeho súdu pre ľudské práva sú transparentné a pluralistické, zdôrazňujú trendy a spory, vyzdvihujú slobodu prejavu, ako aj nezávislosť sudcov. Odlišné stanoviská patria do všeobecnej filozofie Európskeho súdu pre ľudské práva. Môžu ovplyvniť aj budúcu judikatúru.¹⁶⁹

¹⁶⁵ §74 v znení zmien a doplnení z 13. novembra 2006.

¹⁶⁶ Garlicki, Note on Dissent in the European Court of Human Rights, in: Global Constitutionalism, Yale Law School, 2008, I-8. Na účely analýzy odlišných stanovísk na EStP, porovnaj Grabenwarter, Die Bedeutung der "dissenting opinion" in der Praxis des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte, JRP 1999, 16; pozri aj Bruinsma, The Room at the Top: Separate Opinions in the Grand Chambers of the ECHR (1998-2006). Ancilla Juris 2008, 32 (pokiaľ ide o Veľkú komoru od roku 1998 do roku 2006).

¹⁶⁷ 167 Grabenwarter, Die Bedeutung der "dissenting opinion" in der Praxis des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte, JRP 1999, 16; 19 f (s odkazmi na judikatúru).

¹⁶⁸ 167 Grabenwarter, Die Bedeutung der "dissenting opinion" in der Praxis des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte, JRP 1999, 20; 19 f (s odkazmi na judikatúru).

¹⁶⁹ 169 Wildhaber, Opinions dissidentes et concordantes des juges individuels à la Cour européenne des droits de l'homme, in: Dupuy, (ed.), Mélanges en l'honneur de Nicolas Valticos. Droit et justice (1999), 529 ff.